

SIELUN ORTOPEDIAA

- Narratiivinen kirjallisuuskatsaus sosiaalityön ja psykoterapian
alliansseista vallan näkökulmasta

Katri Talvitie
Kandidaatintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian
laitos - Jyväskylän yliopisto
Syksy 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Katri Talvitie	
Työn nimi Sielun ortopediaa - Narratiivinen kirjallisuuskatsaus sosiaalityön ja psykoterapian alliansseista vallan näkökulmasta	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Kandidaatintutkielma
Aika Syksy 2023	Sivumäärä 31 sivua + 4 liitettä
Tiivistelmä <p>Tässä tutkielmassa tarkastellaan sosiaalityössä ja psykoterapiassa rakentuvaa allianssia valtakysymysten näkökulmasta. Viimeisten vuosikymmenten aikana liberaali yhteiskuntatiede on värittänyt terapeuttisen vallan puhe- ja toimintatavoista, minkä vuoksi tavoitteena on ollut laajentaa ymmärrystä sosiaalityön ja psykoterapian välisestä suhteesta. Tutkimuskysymyksiä on kaksi: 1.Miten valta ilmenee sosiaalityön ja psykoterapian alliansseissa? ja 2. Kuinka vallan ilmentymät vaikuttavat allianssin rakentumiseen?</p> <p>Teoreettinen viitekehys koostuu Peter Millerin ja Nikolas Rosen valtamentaliteetista, jota pidetään Foucault'laisena teoriana. Miller ja Rose jakavat hallintavallan käsitteen kahteen toisiinsa liittyvään osaan: rationaliteetteihin ja teknologioihin, jotka toimivat tässä tutkimuksessa linssinä aineiston tarkastelussa. Mikrotasolla teoria ohjaa tarkastelemaan asiakassuhdetta ja allianssia keskeisenä vallankäytön välineenä. Tutkielmassa allianssi ymmärretään asiakassuhteeksi, jossa työntekijä ja asiakas liittoutuvat asiakkaan auttamiseksi.</p> <p>Tutkielma on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena ja analyysimenetelmänä on käytetty laadullista teoriaohjaava sisällönanalyysiä. Aineisto koostuu kahdeksasta sosiaalityötä tai psykoterapiaa kuvaavasta suomen ja englannin kielisestä tieteellisestä julkaisusta, jotka ovat ilmestyneet vuosina 2017–2023. Aineisto on rajattu siten, että siinä käsitellään sekä valtaa että allianssia.</p> <p>Aineiston perusteella sosiaalityön ja psykoterapian hallintavallan osatekijät näyttäytyivät osin erilaisina ja osin samankaltaisina. Sosiaalityön ja psykoterapian kehykset näyttäytyivät samankaltaisilta silloin, kun sosiaalityö lähenee psykososiaalista, mielenterveyttä tukevaa työtä ja kun psykoterapia toteutetaan yksilökeskeistä laajemmalla otteella. Silloin työssä huomioidaan myös yhteiskunnallisen ja yhteisötason vaikutukset yksilön hyvinvointiin ja kuntoutumiseen. Tuloksista käy ilmi, että allianssi on yksi keskeisimmistä ja vaikuttavimmista vallan pesäkkeistä. Allianssin laatu näyttää olevan yhteydessä työn vaikuttavuuteen, ja sen rakentumisen mahdollisuudet puolestaan liittyvät vallankäytön tapaan. Näyttää siltä, että mitä kontrollinomaisempaa työ on, sitä vaikeammaksi allianssin rakentaminen muodostuu. Aineiston pohjalta allianssin rakentumiseen liittyvät vallankäytön mekanismit näkyvät muun muassa normalisoinnissa, asiantuntijuudessa, käytetyissä vuorovaikutuksen hallintatekniikoissa sekä valvonnassa ja dokumentoinnissa. Lisäksi kenties keskeisin tekijä allianssin rakentumisessa on työntekijän ammatillinen itsereflektiokyky, joka yhdistyy eettiseen tapaan käyttää valtaa suhteessa asiakkaaseen.</p>	
Asiasanat: Valta, hallintavalta, sosiaalityö, psykoterapia, allianssi, asiakassuhde	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	VALTA TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ.....	4
2.1	Foucault'lainen valtakäsitys.....	4
2.2	Foucault'in valta-analyysistä Millerin ja Rosen valtamentaliteettiin	6
2.3	Allianssi Foucault'laisessa vallankäytön ilmentymänä myöhäismodernissa yhteiskunnassa.....	9
3	METODI JA AINEISTO	12
3.1	Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	12
3.2	Narratiivinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä.....	13
3.3	Aineistohaku ja sisällön analyysi.....	14
3.4	Luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä kysymyksiä	16
4	TULOKSET	18
4.1	Sosiaalityö - Pakottavasta vallasta rinnalle kulkemiseen	18
4.2	Psykoterapia - Muutoskumppanuutta ja hienovaraista vallan käyttöä	21
4.3	Valta ja allianssin rakentumisen mahdollisuudet	24
5	JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	29
	LÄHTEET	32
	Liite 1: Aineistotaulukko	37
	Liite 2: Aineiston vallan ja allianssin asiasanat	39
	Liite 3: Vallan ja allianssin ilmentymät valitussa kirjallisuudessa	40
	Liite 4: Vallan ja allianssien liukumat sosiaalityössä ja psykoterapiassa	42

1 JOHDANTO

Tultaessa 2000-luvulle julkisessa keskustelussa ja yhteiskuntatieteissäkin on yhä enenevässä määrin alettu keskustella yhteiskunnan psykologisoitumisesta. Psykologiset selitysmallit ovat alkaneet ohjata huomiota yksilökeskeisiin ratkaisuihin yhteiskunnallisten rakenteiden sijaan. Ilmiö näkyy esimerkiksi sosiaalisen median tai aikakauslehtien sisällöntuotannossa. Myös erimuotoiset terapeuttiset self help -käytännöt, joilla tavoitellaan onnellisuutta, henkistä hyvinvointia ja terveyden edistämistä ovat kasvattaneet vuosi vuodelta suosiotaan. Ne lupaavat arvojen kirkastamista, sisäisen tasapainon löytymistä, parisuhteen kommunikaation tai seksielämän parantumista. Keinoja on monia, mutta sanoma on usein sama: ”Muovaa parempi versio itsestäsi, ole oman elämäsi herra ja saavuta onni! ”. Onkin lähes paradoksaalista, että samaan aikaan, kun Suomea uutisoidaan maailman onnellisimpana maana, masennuksesta ja erilaisista muista mielenterveyden häiriöistä kärsiviä ei ole koskaan ollut näin paljon. Puhutaankin niin sanotusta mielenterveyden kriisistä. (kts. Brunila, Harni, Saari & Ylöstalo 2021, 7–8.)

Psykologinen ja psykoterapeuttinen terminologia on integroitunut osaksi arki kieltä ja yhteiskuntatieteellistä kontekstia. Samalla on esitetty kritiikkiä sosiaalityön kontrollinomaisesta luonteesta hoivaamisen sijaan (kts. Day 1979). Psykososiaalisella sosiaalityöllä on oma paikkansa mutta psykologista osaamista on pyritty lisäämään myös muihin sosiaalityön palveluihin. Esimerkiksi lastensuojelussa perheterapeutista osaamista hyödyntäviä systemisiä tiimejä on koottu ympäri maata. Lastensuojelun kantaessa kenties raskaimpien päätösten taakkaa tahdonvastaisine huostaanottoineen, on systemisyydellä pyritty vaikuttamaan koko toimintakulttuuriin ja palauttamaan ihmissuhdeperustaisuus työn keskiöön (kts. Aaltio & Isokuorti 2019). Kansallisesti ilmiö näkyy esimerkiksi Terapiat etulinjaan -hankkeessa, joka kouluttaa hyvinvointialueiden työntekijöitä terapeuttisten menetelmien käyttöön mielenterveyskriisin selättämiseksi (Terapiatetulinjaan.fi, 2023). Brunilan ym. (2021, 6) mukaan terapeuttista lähestymistapaa ehdotetaan ratkaisuksi jopa sellaisiin kysymyksiin, jotka on sosiaalityössä lähtökohtaisesti nähty rakenteellisina. Kehityssuunta saa kysymään, onko yksilölle asetettu taakka liian painava ja olisiko kehityssuuntaa tarkasteltava kriittisemmin? Nämä kysymykset ovat lähtökohtana tässä tutkielmassa sosiaalityön ja psykoterapian rajapintojen tarkastelulle, sillä vaikka sosiaalityöllä ja psykoterapialla on taustallaan paikoin erilaiset tieteellisteoreettiset lähtökohdat, on niille yhteisenä intressinä kuitenkin inhimillisen kärsimyksen vähentäminen.

Sosiaalityö toimii yhteiskunnallisessa viitekehyksessä, jossa tarkoituksena on sekä pyrkimys vähentää sosiaalisia ongelmia ja eriarvoisuutta - ja tätä kautta inhimillistä kärsimystä - että lisätä yhteiskunnallista pääomaa syrjäytymisen ehkäisemisellä (kts. Theborn 2019). Kärsimyksen vähenemisellä voidaan katsoa samalla tähdättävän yksilöiden ja yhteisöjen tehokkuuteen ja tuottavuuteen, sillä niin sanotusti riittävän ehjän ja hyvinvoivan yksilön ajatellaan suoriutuvan paremmin työelämässä ja hänen lähiyhteisöissään. Sosiaalityön tavoitteet ovat aina suhteessa asiakasryhmään, yksilöiden ja perheiden kulloiseenkin elämäntilanteeseensa ja ongelmien laatuun, jolloin sosiaalityötä ja sen ydintehtäviä on vaikeaa määritellä yksiselitteisesti. (Raunio, 2009). Vaikka psykoterapia puolestaan on oma profossiansa, paikantuu sosiaalityön kenttään sekä eri palveluiden että terapeuttisten lähestymistapojen kautta. Psykoterapia itsessään nähdään erilaisten mielenterveysongelmien tai vuorovaikutussuhteiden hoitomuodoksi, jota antaa laillistettu psykoterapeutti. Psykoterapian tavoitteena on sekä tukea psyykkistä kasvua ja kehitystä että lievittää tai poistaa psyykkisiä ongelmia ja niihin liittyvää kärsimystä. Eri psykoterapiasuuntauksilla tai -muodoilla voi olla erilainen käsitys siitä, mistä itse muutos asiakkaissa tai heidän tilanteissaan johtuu ja mikä ylipäättään muuttuu, kun muutosta tapahtuu. (Huttunen & Kalska 2020.) Yleisesti ottaen terapian nähdään tähtäävän siihen, että potilas saa valmiuksia ratkaista ongelmiaan itse (Eerola 2022; Laukkala ym. 2020).

Tehtävällä työllä - on se sitten sosiaalityötä tai psykoterapiaa - on oltava jokin tarkoitus ja merkitys, jotta yhteiskunnallisia varoja olisi järkevää niihin kohdistaa. Työskentelyllä aikaan saatu positiivinen muutos ihmisen tai perheen elämässä kertoo työn vaikuttavuudesta ja tätä muutosta mitataankin hyvin eri tavoin. Sosiaalityössä vaikuttavuutta on pyritty koko ajan parantamaan ja tekemään näkyväksi (kts. Karjalainen, Liukko & Muurinen 2023). Myös psykoterapian vaikuttavuustutkimukset liittyvät lääketieteelliseen kysymykseen kustannustehokkaasta mielenterveyden ja vuorovaikutussuhteiden hoidosta (Leiman 2020, 14). Vaikuttavuustutkimusten tuloksia käytetään sosiaalipoliittisissa ratkaisuisissa ja hyvinvointipalveluiden toteuttamissuunnitelmissa. Vaikuttavuuden ja vallankäytön kytkös korostuu vuorovaikutukseen perustuvassa muutostyössä, jossa vallalla ja vaikuttamisella pyritään muutokseen asiakkaan elämässä. Voidaan puhua esimerkiksi sosiaalisesta vaikuttamisesta. (Turner 1991, 116; Ng 1980, 173).

Tutkimusongelmani lähestyy terapeuttisen puheen läpäisemän yhteiskunnallisen muutoksen heijastusta sosiaalityöhön. Aiheen valinnan taustalla on yhtäältä pohdinta siitä, mikä on yhteiskunnallisesti ja yksilöllisesti vaikuttavaa työtä ja toisaalta halu ymmärtää sosiaalityön ja psykoterapian ydintehtäviä, substanssiosaamista sekä niiden välisiä eroja ja yhtymäkehyksiä. Brunila ym. (2021, 8) kehottaa alkukappaleessa kuvatun terapeuttisen vallan tarkempaan ja kriittisempään tarkasteluun. Tämän tutkielman tavoitteena on ollut osaltaan vastata tähän tarpeeseen. Lisäksi Tapola-Haapalan (2017, 77) mukaan sosiaalityön ja terapian välistä suhdetta on Suomessa käsitelty ohuesti eikä puhtaasti terapia -käsitettä sosiaalityössä ole juurikaan käytetty.

Vallan näkökulman koen tärkeäksi yhtäältä siitä syystä, että sosiaalityön psykoterapeuttiseen puheeseen on sisäänrakennettuna kysymys siitä, kenellä valta hyvinvoinnin rakentumisessa on. Laajemmassa mittakaavassa valta on yksi niistä asioista, jotka vaikuttavat asiakassuhteen lisäksi hyvinvointipolitiikan toteuttamiseen, rakenteisiin sekä ihmisten käsityksiin tavoittelemisen arvoisesta elämästä. Rajaan tarkasteluni koskemaan valtaa sosiaalityössä ja psykoterapiassa rakentuvissa suhteissa työntekijän ja asiakkaan välillä. Asiakassuhdetta, jossa on aito liittouma asiakkaan parhaaksi, kutsun tässä työssä allianssiksi. Avaan käsitettä tarkemmin teorialuvun yhteydessä. Allianssin tarkastelun näen tärkeäksi siitä syystä, että se on nähty yhdeksi tärkeimmistä muutokseen vaikuttavista elementeistä (kts. Wampold & Imel 2015) ja nivoutuu näin auttamistyön ydintehtävään.

Tutkielma on toteutettu narratiivisena kirjallisuuskatsauksena, johon on valittu yhteensä kahdeksan sosiaalityötä tai psykoterapiaa koskevaa tieteellistä julkaisua viimeisen kuuden vuoden ajalta. Aineiston tarkastelussa on käytetty laadullista teoria-ohjaavaa aineiston analyysiä. Tarkemmat tutkimuskysymykset ja metodologiset valinnat esitellään luvussa kolme. Samalla pohditaan tutkielman eettisiä näkökulmia. Neljännessä luvussa esitellään työn teoreettinen viitekehys, joka lähtee liikkeelle Michel Foucault'n ihmis- ja yhteiskuntatieteille perinnöksi jättämän valtateorian muodostumisen tarkastelusta ja tarkentuu brittisosialogien Peter Millerin ja Nikolas Rosen valtamentaliteetin näkökulmiin. Erityinen huomio on makrotason hallinnan siirtymisestä mikrotason suhteisiin eli yhteiskunnan hallintarakenteiden käytöstä yksilöiden väliseen vallankäyttöön. Miller ja Rose (2010, 206) kutsuvat tämän johdannon alussa kuvattua onnea lupaavaa lähestymistapaa osuvasti "sielun ortopediaksi", jolla samanaikaisesti yksityisyyttä sekä arvostetaan että sinne tunkeudutaan. Viidennessä luvussa esitellään tulokset, jotka keskittyvät teorian ja valitun rajauksen ohjaamina kuvaamaan sosiaalityön ja psykoterapian alliansseissa kuvattuja rationaliteetteja ja teknologioita hallintavallan yhteen kietoutuneina osina. Tulosten pohjalta johtopäätöksissä haastetaan mielikuvaa yhteistyön ihanteesta tasavertaisena suhteena työntekijän ja asiakkaan välillä. Valtanäkökulma houkuttelee pohtimaan eettisiä kysymyksiä ja paljastaa paikoin jopa irvokkaan paradoksin, jossa asiakkaan osallisuuden lisääntymiseen, voimaantumiseen ja oman elämänsä hallinnan saavuttamiseen työntekijän vallankäyttö on keskeinen - jopa välttämätön -väline.

*"I'm trying to imagine ethics without an awareness of power.
That would be like trying not to step on anyone's toes,
without an awareness of one's feet."*

Susan Mikesic

2 VALTA TEOREETTISENA VIITEKEHYKSENÄ

2.1 Foucault’lainen valtakäsitys

Valta on itsessään hyvin kompleksinen ja vaikeasti määriteltävissä oleva käsite. Se on terminä tulkinnanvarainen ja monimerkityksellinen. Ensinnäkin tulkintatapoihin on vaikuttanut erilaiset aikakaudet ja toisekseen vallasta ja sen ilmenemisestä on erilaisia teorioita sekä eri tieteenalojen kesken että niiden sisällä. (Hyvärinen 2006, 63.) Eteläpelto, Heiskanen ja Collin (2011, 16) ehdottavat, että vallan yksiselitteisen määrittelyn sijaan erilaiset valtaan sidoksissa olevat käsitteet voisivat ohjata tarkastelemaan tiettyjä valtaan kytköksissä olevia ilmenemismalleja. Valtaa voitaisiin tarkastella esimerkiksi sen muodon, resurssien, paikkojen ja vallan omistajien näkökulmista. Valtaa voidaan tarkastella myös voimana, jota voidaan käyttää niin hyvään kuin pahaan. Se on siis moniulotteinen ja uutta luova energia, joka on suhteessa historialliseen aikaan ja paikkaan, jolloin se ei pysy staattisena paikallaan. Ihmistieteissä merkittäväksi näkökulmaksi voisi nähdä Sheedyn (2012, 38) toteamuksen siitä, että valta näyttelee merkittävää roolia kaikissa ihmissuhteissa ja kaikilla yhteiskunnan tasoilla. Samaan aikaan kun valta voidaan nähdä epäilyttävänä, arveluttavana ja turmelevana hyvän elämän vastustajana, valta myös kiehtoo ja kiinnostaa (emt. 38). Tämän työn näkökulmasta valtaa tarkastellaan yhtäältä muutokseen vaikuttavana voimana, joka ilmenee suhteissa mutta joka toisaalta on altis yhteiskunnan lainalaisuuksille.

Vallan tarkastelun näkökulmasta humanistisessa tutkimuksessa 1900-luvun lopulta lähtien yhtenä keskeisimmistä vaikuttajista on pidetty ranskalaisfilosofi Michel Foucault’a (1926–1984). Foucault’n ajatukset ja valta-analytiikka ovatkin nousseet kansainvälisesti osaksi yhteiskuntatutkimuksen valtavirtaa. Summattuna voi sanoa, että Foucault’n valtateoria perustuu näkemykseen, jossa valta on laajalle levinnyt osa yhteiskuntaa ja sosiaalisia suhteita (kts. Tiisala 2010; Kaisto ja Pyykkönen 2010, 7–9; Spargo 2017, 3.), minkä vuoksi koen, että teoriaa on mahdollista hyödyntää myös tämän työn teoreettisena peilauksena.

Koivusalon (2001, 257–258.) mukaan Foucault sai omaa teoriaansa hahmotellessaan vaikutteita sekä elämän- ja moraalin filosofiaa keskeisesti pohtineelta Friedrich Nietzcheltä että tieteenhistorioitsija Georges Canguilhemilta, jonka tarkastelu keskittyi normatiivisuuden tutkimiseen ja biologian ja lääketieteen näkökulmiin. Foucault’n

omat teoriat vallasta voitaneen jakaa karkeasti kahteen ajalliseen tarkastelunäköku-
maan; kameralistisen kurinpidollisen vallan sekä myöhäismodernin, minäkeskeisem-
män valtakäsityksen tarkasteluun. Foucault'n keskeiset teokset kuvaavat valta-ana-
lyysin laajuutta ja mielestäni paikoin monimutkaista ja hajautunutta kokonaisuutta.
Valta-analyysi muuntuu ja kehittyy Foucault'n tuotosten myötä, minkä vuoksi tässä
luvussa käyn läpi hänen tämän työn viitekehysten kannalta keskeisimpiä teoksiaan ja
niiden hyödynnettävyyttä tutkimuskysymysten peilaukseen.

Ensimmäisen teoksensa Foucault kirjoittikin mielisairauden kokemuksen yhteis-
kunnallisista ehdoista (Foucault 1954). Samalla teemalla Foucault jatkoi väitöskir-
jaansa (Foucault 1961), jossa hän tutki hulluuden ja järjettömyyden käsitteitä ja hoito-
laitosten syntyä 1600-luvun klassisena aikakautena. *Klinikan synty* -teoksessaan Fou-
cault (2013) antaa syvällisen katsauksen lääketieteen kehitykseen arkeologisen meto-
din kautta kuvaten modernin sairaalan syntyä ja valtahierarkiassa tapahtuneita muu-
toksia. Foucault keskittyy erityisesti lääketieteen ammattilaisten suhtautumisen muu-
tosta suhteessa potilaaseen objektina. Diskurssimuutoksen Foucault näki eräänlaisena
filosofisena käänteenä. Keskeistä oli myös lääketieteellisen tiedon asema vallan väli-
neenä. (Foucault & Määttä 2013, 19–20.) Teoksen näkökulmat herättävät pohtimaan
myös nykypäivän ”auttamistyön klinikoiden” toimintaa ja sitä, minkälainen merkitys
yksilöllisellä auttamistyöllä ja yhteisöjen vahvistamisella on.

Sanat ja asiat -teoksessa Foucault syventää arkeologista näkökulmaansa tiedon ja
ajattelun perspektiivistä. Teoksessa Foucault tarkastelee *episteemi* -käsitettä, jota hän
kuvaava kullekin aikakaudelle tyypilliseksi tiedon organisaation muodoksi väittäen, että
kullakin aikakaudella on olemassa tietty tiedon syvärakenne. Modernin ihmistieteen
Foucault näki perustuvan käsitykselle siitä, että ihminen itse on kaiken olemassa ole-
van tiedon perusta ja saman aikaisesti oman tietonsa objekti sekä subjekti. (Foucault,
Määttä & Koivusalo 2010, 17–19.) Tieteen ja tiedon historian analysointi jatkuu ja
kokoaa Foucault'n ajattelun periaatteita teoksessa *Tiedon arkeologia* (Koivusalo 2001,
259). Kilpeläisen (2008) mukaan Foucault pyrki pohdinnoissaan vapauttamaan histo-
riantutkimuksen fenomenologialta sekä kysymyksenasetteluilta. Teoksessa Foucault
tarkastelee kriittisesti subjektin perustavaa asemaa ja kuvaava tiedon arkeologian pitä-
vän sisällään arkistoja todellisista diskursseista; tapahtumajoukkoja, jotka olisivat voi-
neet tapahtua mutta ovat jääneet historian epävarmuuteen tai kiirastuleen. Silti nämä
jännitystilaan jääneet diskurssit jatkavat muuttumistaan historian edetessä ja mahdol-
listavat uudenlaisten diskurssien syntymistä. (Foucault, Kilpeläinen, Määttä & Pii 2014,
75.) Koen, että teoksissa esitetyt ajatukset voivat tänäkin päivänä inspiroida työnteki-
jää muun muassa tarkastelemaan käyttämäänsä kieltä ja käytäntöjä sekä asiakassuh-
detta kriittisesti, mikä puolestaan voi edistää eettistä emansipatorista työskentelyta-
paa.

Tarkkailla ja rangaista – teoksessa Foucault'n esittämät ajatukset ajan ja tilan kate-
gorioista ovat puolestaan keskeisiä valvonnan, rankaisun ja vallan teemojen näkökul-
masta. Teoksessa Foucault tarkastelee erilaisia valvonnan teknologioita, kuten

sairaaloita, kasvatustaitoksia ja vankiloita osana suurempaa valvontajärjestelmää tarjoten syvällisen analyysin vallasta yhteiskunnassa. Foucault kuvaa 1700–1800-luvun keskeisen muutoksen tapahtuneen ruumiin rankaisusta luovuttaessa. Samalla alettiin pohtia sieluhengen tai sielun rankaisemista ja yksilön oikeuksien riistämisestä. Helén (1994, 278) tiivistää Foucault'n ymmärryksen makrovallasta rakenteissa ja institutionaalilla tasolla ilmeneväksi vallaksi, joka perustuu yksilön jatkuvaan valvontaan ja tarkkailuun ja normista poikkeama aiheuttaa kurinpidollisia toimenpiteitä ja mikro-vallan intiimeissä vuorovaikutussuhteissa olevaksi vallaksi. Foucault'n ajatukset kurista ja normeista, vallankäytön välineistä ja voimakysymyksistä ovat keskeisiä tämän työn näkökulmasta ja ohjaavat pohtimaan esimerkiksi sitä, miten rakenteet välttävät rankaisun logiikkaa ja miten asiakassuhde kunnioittaa itsemääräämisoikeutta.

Viimeisissä julkaisuissaan Foucault jatkaa ruumiillisuuden näkökulmaa käsitellen seksuaalisuuden kontrolloimisen historiaa (Foucault & Sivenius 2010). Foucault problematisoi seksuaalisuutta ruumiiseen kohdistuvana tieto-valta-muotona ja kyseenalaistaa aikakautensa sukupuolipoliittista diskurssia ohjanneen sukupuolihalun torjuntaa ja seksuaalisuuden yhteiskunnallista sortoa (kts. Karkulehto 2020). Koivusaalon (2012, 183) mukaan sukupuolisuuden ja ruumiin politisoituminen muodosti Foucault'lle uuden lähtökohdan kysymykselle seksuaalisuuden kokemuksen muodostumisesta, jota hän oli aikaisemmin käsitellyt lähinnä psykiatrian historian kautta. Uskon, että näitä näkökulmia hyödyntämällä voisi syventää ymmärrystä seksuaalisuuden monimutkaisesta rakenteesta sosiaalisen ja kulttuurisen näkökulman kautta sekä peilata myös perhe- ja parisuhteita vanhemmuus ja sukupuoliroolien normistoon.

Yleisellä tasolla Foucault'n valtateoriassa vallankäyttäjän nähdään pyrkivän suuntaamaan vallankäytön kohteena olevan osapuolen toimintaa kohti itse asettamaansa päämäärää. Vallankäyttö on siis toimintaan kohdistettua toimintaa. Sekä sosiaalityön että psykoterapian tarkastelun näkökulmasta koen erityisen tärkeäksi Alhasen (2014, 17) tarkennuksen siitä, että vallankäyttö ei ole vain tukahduttavaa, vaan myös ohjaavaa ja hyvää tarkoittavaa, kuten molempien työmuotojen perustehtävää peilattaessa voi huomata. Koen, että Foucault'n teoriaa voidaan hyödyntää kehyksenä vallankäytön kriittisessä tarkastelussa, vaikka se ei niinkään huomioi yksilöllistä toimijuutta tai positiivista muutosta, eikä toisaalta yhteisön merkitystä, joita voidaan pitää sosiaalityössä ja psykoterapiassa keskeisinä tekijöinä.

2.2 Foucault'n valta-analyysistä Millerin ja Rosen valtamentaliteettiin

Foucault'a voitaneen pitää jonkinlaisena valtateorian tai valta-analyysin oppisänä, jota erityisesti filosofisessa valtataustatarkastelussa siteeraavan laajalti, kuten edellä kuvattiin. Kaiston ja Pyykkösen (2010, 9) mukaan sosiologiassa Milleriä ja Rosea pidetään hallinnan analytiikan ja vallankäytön ilmiöiden tutkimussuuntausten

merkittävimpana kehittäjäkaksikkona ja Julkunen (2010) kuvaakin brittiprofessoreita Peter Milleriä ja Nikolas Rosea Foucault'n oppipojiksi. Vaikka jo Foucault'laisia ajatuksia vallasta voidaan pitää 2000-luvun valtatarkastelussa relevantteina, ovat Miller ja Rose eittämättä omalla panoksellaan tuoneet Foucault'laisuutta tähän päivään. Päivittämisen lisäksi koen Millerin ja Rosen hahmotelmat hyödyllisenä tämän tutkielman aiheen kannalta siitä näkökulmasta, että heidän näkemyksensä avaavat keskustelua vallan hajautumisesta ja erilaisten hallintatekniikoiden roolista sekä erityisesti asiakassuhteeseen liittyvistä normeista ja ohjausmekanismeista. Miller ja Rose ovat esimerkiksi Foucault'a syvemmin tutkineet sitä, miten yksilöt osallistuvat omaan hallintaansa "aktiivisen kansalaisen" roolista käsin.

Teoksessa *Miten meitä hallitaan* (2010) Miller ja Rose tarkastelevat sekä Foucault'n teoriaa että esittelevät omia valtaan ja hallintaan liittyviä hahmotelmiaan aina poliittisesta vallasta ja liberaalisesta demokratiasta terapeutiseen valtaan ja identiteettiin. Miller ja Rose (emt. 19, 21–26) toteavatkin, ettei heidän tarkoituksenaan ole ollut niinkään kehittää uutta valtateoriaa, vaan hahmotelmaa vallasta Foucault'n perinteen vaikuttamana. Millerin ja Rosen (emt.) tarkastelu on monitieteistä, mikä mahdollistaa sen käytettävyyttä laajalti. Koska teoria tuo esiin näkökulmia aina biopolitiikan laajentavasta näkökulmasta globaaleihin hallintayhteiskunnan ulottuvuuksiin, nostan tässä luvussa esiin vain muutamia keskeisiä tutkielman tutkimusongelman näkökulmasta keskeisiä Millerin ja Rosen valta-analyysin teemoja.

Vaikka tämän tutkielman keskiössä on mikrosuhteet, koen, että niissä tapahtuva vallankäyttöä on ymmärrettävä rakenteiden kautta. Miller ja Rose (emt.) tarkastelevat, miten puuttuminen käy mahdolliseksi ja missä määrin puuttumisen tavat on varta vasten rakennettu. Taustalla oli halu tarkastella niin sanottuja hienostuneempia monimutkaisia koneistoja ja mekanismeja kokonaisuuksien ymmärtämiseksi. Näitä mekanismeja olivat taloudellisen elämän lisäksi lain ja rikosoikeusjärjestelmän, sosiaaliturvan, sosiaalityön, koulutuksen, terveydenhuollon ja perheen toimintojen ymmärtäminen. (emt. 7–9.) Miller ja Rose (2010, 7, 25) kysyvät, miten ja miksi auktoriteetit pyrkivät puuttumaan ihmisten elämään sekä miten nämä puuttumisen pyrkimykset on tuotu ilmi. Lisäksi tarkastelussa tutkitaan, millaiseen tietoon pyrkimykset perustuvat ja mitä sekä näistä perusteluista että kohteena olevista ihmisistä on sanottu julkisesti ja mitä jätetty sanomatta. Miller ja Rose (emt.) korostavat, että puuttumisen pyrkimykset ja perustelut ovat monimutkaisia kysymyksiä, jotka liittyvät yhteiskunnan organisoitumiseen, vallankäytön muotoihin ja toisaalta myös teknologian kehittymiseen. Biopolitiikka antaa perustelut hallita muun muassa populaatiota, terveyttä ja sairautta. Näkökulmaan peilaten sosiaalityön tai psykoterapian ymmärrys ihmisen hyvinvoinnista ei ole ristiriidassa tälle perustelulle, sillä niissä ihminen ymmärretään kokonaisuutena. Sekä sosiaali- että terveystaloudissa puuttuminen on ainakin osittain ymmärrettävissä poliittiseksi, sillä lähtökohtaisesti sekä palveluissa käsiteltävien ilmiöiden määrittely että niihin käytettävät etuus- ja palvelujärjestelmät pohjautuvat lainsäädäntöön. Miller ja Rose (emt.) kehottavat tarkastelemaan, miten puuttuminen käy

mahdolliseksi ja missä määrin puuttumisen tavat on varta vasten rakennettu. Sosiaalityössä rakenne käsittää koko sosiaaliturvan ja lainsäädännön kokonaisuuden sosiaalipalveluineen. Se pitää sisällään sosiaalisen riskin käsitteen, joka voi liittyä elämäkaareen tai terveyteen liittyviin tekijöihin. Yhteiskunnallisesti puhutaan merkittävästä perustelusta, sillä sosiaalisten riskien hallintaan käytetään lähes 70 miljardia euroa vuosittain. (Havakka 2018, 124.) Hyvinvointipolitiikka ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen muodostaakin laajan puuttumisen rakenteen (kts. Tiisala 2021, 23). Poliittiset ja yhteiskunnalliset reunaehdot sekä mahdollistavat että rajaavat niitä keinoja, joilla työntekijä voi käyttää valtaa suhteessa asiakkaaseen. Näin ollen, vaikka tutkielmassa aineiston tarkastelu liittyykin allianssiin, on makrotason vaikutuksen ymmärtäminen kokonaisuuden kannalta olennaista.

Lähestyttäessä nykyhetken liberalistista ja yksilökeskeistä näkökulmaa näen tärkeäksi nostaa hallinnan rinnalle kysymyksen yksilön vapaudesta. Milleri ja Rose (emt) tähdentävätkin, että poliittisessa keskustelussa oleva vapauden mantra on yksi keskeinen näkökulmana valtaa koskevissa kysymyksissä. Miller ja Rose kuvaavat, ettei heidän tarkoituksenaan ei ollut kritisoida näennäistä vapautta tai lumevapautta jonkin todellisemman vapauden nimissä, vaan pikemminkin kohdistaa katse erilaisille vallanmuodoille kysyen, miten vapauden ennakko-oletukset vaikuttavat näissä muodoissa. Rose (1991) käyttää tästä sanaa *säännelty vapaus*. Siinä ihmisen halutaan itse tarkastelevan sitä, mitä hän on ja mitä hän on saavuttanut siihen mennessä sekä mitä hän olisi voinut saavuttaa. Erityisesti psykotieteissä konteksti on eron ja poikkeaman sekä epänormaaliuden ongelmassa. (Miller & Rose 2010, 19.) Ongelmana saatetaan pitää sellaista käyttäytymistä, joka jollain tavalla on joko vaarallista, paheellista ja vahingollista tai hedelmätöntä ja tehotonta. Jos käyttäytymistä tarkasteltiin ihanteellisen olotilan tai parhaan mahdollisen terveydentilan, onnellisuuden ja tyytyväisyysasteen näkökulmista, tietynlainen käyttäytyminen saatetaan nähdä ongelmallisena. ”Ongelmakäytöksen” tarkastelu ei kuitenkaan ollut tärkeää, ellei siihen ollut tekniikoita, joilla siihen puuttua. (Miller ja Rose 2010, 27–28.)

Puuttumisen tekniikat johtavat hallintavallan tarkasteluun. Foucault’n yhtenä perintönä voidaankin pitää käsitettä *gouvernementalité*, jota on eri konteksteista riippuen ymmärretty hallintavaltana, hallinnallisuutena, hallintamielenä, hallintamentaliteettinä tai hallintarationaliteettinä (Julkunen 2010, 342). Miller ja Rose (2010) jakavat Foucault’n hallintamentaliteetin -käsitteen kahtia. Toista osaa he kutsuvat hallinnan rationaliteetiksi tai ohjelmaksi ja toista teknologiaksi. Erottelun avulla kuvataan sisäistä yhteyttä ilmiön esitys- ja tuntemistavan ja sen muuttamiseksi kaavaillut toimintavan välillä. Ajattelussa ilmiön on saatava sellainen muoto, että siihen voidaan tarttua. Miller ja Rose nimittävätkin hallintamentaliteetteja ikuisiksi optimisteiksi, vaikka hallinta on sisäsyntyisesti toimintaa, joka epäonnistuu. (emt. 28.) Tässä tutkielmassa aineistoa lähestytään ensisijaisesti näiden kuvattujen rationaliteettien ja teknologioiden kautta hakien ymmärrystä sosiaalityössä ja terapiassa käytettävästä vallasta.

Rationaliteetit ovat sellaisia ajattelutyylejä, että se mukautuu laskelmoitavaksi tai ohjelmoitavaksi, koska erilaiset järjen muodot ovat sidottuja tiettyihin paikkoihin ja ongelmiin. Tiivistäen voisi sanoa, että hallinnan järjellä ymmärretään sellainen järjelleminen tapa, joka vastaa muun muassa siihen, miten asioita ja ihmisiä problematisoidaan, millaisia tieteellisiä kuvailuja asioista käytetään, ketä asiantuntijoita tarvitaan, millaisia tavoitteita asetetaan, millaista toimintaa ja sitä ohjaavaa eettisiä periaatteita ongelman ratkaisemiseen tarvitaan. Ollakseen tehokas, on rationaliteetin löydettävä tapa toteutua eli tehtävä itsensä välineelliseksi (emt. 29). Tällöin kuvaan tulee toinen hallintamentaliteetin käsite, teknologiat. *Teknologiat* koostuvat käyttämisen ohjausvälineistä, tekniikoista, ihmisistä, ja instituutioista. Lisäksi teknologioihin kuuluu kaikki sellaiset välineet, työkalut, materiaalit ja koneistot, joita vallan hallitsija voi käyttää paikasta riippumatta. Toisin sanoen teknologioiden avulla on mahdollista hallita kaukaakin. Tavoitteena on vallanhaltijat pyrkivät ymmärtämään sekä ihmisten henkilökohtaista tai kollektiivista toimintaa, jotta hallinta on mahdollista. (emt. 29–30.)

Vaikka rationaliteettien ja teknologioiden ulottuvuudet ovatkin toisistaan erottamattomia hallintamentaliteetin osia, voidaan Millerin ja Rosen (2010, 30) mukaan niiden jakamisen avulla tarkastella valtaa ja hallintamentaliteettia kriittisesti. Kriittinen tarkastelu on keskiössä hallintamentaliteetin muuttuessa epäonnistuneesta toimivampaan, jotta löydetään uusia mahdollisuuksia. Esimerkkinä mieleeni tulee vaikkapa lastensuojelu- tai sosiaalihuoltolain muutokset, kun vanha laki ei enää kyennyt vastaamaan vastaan tulleiden ongelmien ratkaisussa.

2.3 Allianssi Foucault’laisessa vallankäytön ilmentymänä myöhäismodernissa yhteiskunnassa

Foucault’laisessa myöhäismodernin aikakauden vallankäytön ilmentymistä allianssin voidaan ajatella olevan keskeinen areena, kun tarkastellaan suhdeperustaista auttamistyötä sosiaalityössä ja psykoterapiassa. Allianssi voidaan ymmärtää hieman eri muotoisena sosiaalityön ja psykoterapian konteksteissa. Psykoterapiassa allianssi on terapeutin työskenntelysuhde ja voi tarjota asiakkaalle esimerkiksi hoitavaa ja korjaavaa vuorovaikutussuhdetta (Horvath 2017, 499). Pyökärin (2017) mukaan allianssia on määritelty ajan saatossa erilaisilla tavoilla mutta yhteistä on kaikki se, mikä synnyttää hyvin yhteistyösuhteen. Se on sekä ajallisesti että sisällöllisesti dynaaminen, jolloin sekä allianssin laatu että sitä ylläpitävät elementit kehittyvät yhteistyön aikana. Allianssi voi syntyä silloin, kun molemmilla osapuolilla on kyky sitoutua yhteisiin tavoitteisiin ja työskennellä siten, että asiakkaan tilanne kohenee. Allianssin rakentumiseen eivät vaikuta vain terapeutin taidot muodostaa suhdetta, vaan myös asiakkaan kokemukset suhteesta olostaan. Yksi tapa tarkastella allianssia onkin tutkia asiakkaan kanssa transferenssia eli hänen tapaansa olla vuorovaikutuksessa terapeutin kanssa.

(emt. 927–928.) Pyökäri (2017, 928) huomauttaakin, että vastaavat elementit ovat olemassa kaikissa ihmisten välisissä suhteissa. Bordin (1979) mukaan allianssin voidaan katsoa rakentuvan asiakkaan ja työntekijän välisestä siteestä, yhteisymmärryksestä työn tavoitteista sekä yhteisymmärrys niistä tehtävistä, joiden avulla tavoitteeseen päästään. Psykoterapiassa allianssi on yhdistetty parempiin hoitotuloksiin (Wampold & Imel 2015; Pyökäri 2017).

Sosiaalityössä puolestaan työntekijän ja asiakkaan suhdetta kutsutaan yleisemmin asiakassuhteeksi. Juhila (2014) esittelee neljä erilaista sosiaalityön kontekstissa esiintyvää työntekijän ja asiakkaan välisen suhteen jäsenystä: 1. liittämisen- ja kontrollisuhte, 2. kumppanuussuhde, 2. huolenpitosuhde ja 4. vuorovaikutuksessa rakentuva suhte. Näistä lähimpänä allianssisuhdetta voisi ymmärtää kolmen viimeisen jäsenyksen yhdistelmän. Näen, että Juhilan jaottelussa kaksi ensimmäistä suhteen jäsenystä voitaisiin katsoa koostuvan Millerin ja Rosen (2010) kuvaamista rationaliteeteista. Yhteistyösuhteelle haetaan järkeä ja pyritään perustelemaan, miksi kannattaa työskennellä ja miten. Näin ollen ensimmäinen jäsenyksen, asiakkaan ja työntekijän side, muodostuu suhteen luomiseen kiinteänä osana liittyvästä yhteisen todellisuuden luomisesta. Suhteen luomiseen voi liittyä monta elementtiä, kuten se, miten yhteistyö saa alkunsa, millainen työntekijän ja asiakkaan ensikohtaaminen on ja miten asiakas mieltää työntekijän roolin; onko hän auttamassa vai onko hän kontrolloimassa. Tämä on pohjana toisena osa-alueena oleva yhteisymmärryksen rakentumiseen työn tavoitteista. Vaikka työntekijä voi pyrkiä perustelemaan asiakkaalle työn tavoitteista asiakkaan edun näkökulmasta, ellei tämä ole asiakkaan tavoite, ei yhteistyöhön päästä. Myöskään ei päästä pohtimaan kolmatta osa-aluetta eli tavoitteisiin johtavia tehtäviä.

Jos Millerin ja Rosen (2010, 207) mukaan terapia edustaa itsestään tietoista pyrkimystä suunnitella elämän kulkua sellaisissa oloissa, joissa on pulmia ja joissa ihminen joutuu tekemään tärkeitä päätöksiä usein riittämättömillä tiedoilla, voidaan tämän kuvauksen ajatella olevan myös sosiaalityön maisemaa. Miller ja Rose (emt. 20) kuvaavat omaa mielenkiintoaan valtaan valtiosta irrallisissa konteksteissa, kuten henkilökohtaisilla alueilla. Myös oma mielenkiintoni vallan ilmentymistä koskee allianssia - intiimiä suhdetta työntekijän ja asiakkaan välillä. Sosiaalityöntekijän tai terapeutin ja asiakkaan suhteessa voidaan esimerkiksi tarkastella sitä, mitkä tekniikat ja teknologiat mahdollistavat väliintulon ja miten väliintulo on tosiasiaa tehty (kts. emt. 22).

Kiinnostavaa tässä näkökulmassa on se, että moniammatillisessa työryhmässä eri koulutuksen saaneet asiantuntijat saattavat katsoa samaa ilmiötä eri näkökulmista. Tällöin he saattavat järkeistää asiakkaan elämän ilmiötä eri viitekehyksistä käsin ja jopa nähdä tai nimetä eri ongelman. Esimerkiksi sosiaalityöntekijä voisi nähdä ongelmana syrjäytymisriskin, kun taas lääkäri masennuksen ja perhepsykoterapeutti perheen vuorovaikutuksen ongelmat. Miller ja Rose (emt. 27) toteavatkin, että kun ammattilaiset perustavat asiantuntijuutensa yhteen tai useampaan yhteiskunta- tai ihmistieteeseen, voidaan ongelmaa arvioida erilaisten ja usein kilpailevien tietovarantojen asettamista normistoista käsin. Jos ongelmaa myös hoidetaan moniammatillisessa

työryhmässä, voi niin ikään ratkaisut olla määritelty erilaisiksi, on se sitten kannustaminen työnhakuun ja sosiaalisiin suhteisiin, masennuslääkkeet tai vuorovaikutushoito. Miller ja Rose (2010, 28) kuvaavatkin, että ei ole mieltä määrittää ongelmaa, ellei siihen ole määritetty ratkaisua. Tästä näkökulmasta hallintamentaliteetti edellyttää ajattelulta teknisyyttä – myös asiakassuhteessa. Myöhäismodernissa yhteiskunnassa, jossa itsemääräämisoikeuden merkitys korostuu, asiakassuhde on se konteksti, jossa neuvottelu ja sopiminen tavoitteista ja menetelmistä tapahtuu. Millerin ja Rosen (2010) teoria painottaa muun muassa tiedon roolia hallinnassa. Allianssi voi liittyä tiedon jakamiseen ja yhteisymmärryksen luomiseen asiakkaan ja työntekijän välisessä vuorovaikutuksessa.

Jos vallankäytön päämääränä on myönteisen muutoksen aikaan saaminen asiakkaan elämässä, näen, että allianssissa ilmenevän vallan tarkastelu on keskeinen näkökulma, sillä allianssin todettu olevan yksi keskeinen vaikuttavuuteen liittyvä tekijä. Koen, että tarkastelun avulla voidaan sekä ymmärtää työntekijän ja asiakkaan välistä valta-asetelmaa että toisaalta tarkastella sosiaalityön ja psykoterapian välistä suhdetta mikrotason vallanilmentymien kautta.

3 METODI JA AINEISTO

3.1 Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Vaikka tiedetäänkin, että kaikissa vuorovaikutussuhteissa on valtaa, perustelen aihevalintaani ja kysymyksiäni sillä, että ensinnäkin Suomessa sosiaalityön ja terapian välistä suhdetta on tutkittu hyvin vähän (kts. Tapola-Haapala 2017, 77). Toisekseen suoranaisesti vallan ja allianssin suhdetta käsittelevää tutkimustietoa on niukasti tai hyvin rajatusta näkökulmasta. Kaisto ja Pyykkönen (2010, 9) toivovat hallintavaltaa käsittelevässä teoksessaan, että vallankäytön analyysi keskittyisi kuvaamaan pikku-tarkasti erilaisten valtakäytäntöjen toimintatapoja ja vaikutuksia sekä tutkisi vallankäyttöä sellaisistakin paikoista, joissa sitä ei ole mielletty olevan. Tämän katsauksen avulla on pyritty vastaamaan osaltaan tuohon toiveeseen.

Idea tutkielman teemaan syntyi pohdinnoista eri työmuotojen vaikutuksesta muutosorientoituvassa auttamistyössä ja työmuotojen välisistä yhtymäkehyksistä. Tutkielman tavoitteena on ollut laajentaa ymmärrystä sosiaalityön ja psykoterapian välisestä suhteesta vallankäytön näkökulmasta ja tarkoituksena on ollut tarkastella intiimejä asiakassuhteita ja allianssin rakentumista Millerin ja Rosen valtateorian valossa. Sosiaalityön eri muodot ja psykoterapiakentät yhdessä muodostavat hyvin laajan palveluverkoston, jonka vuoksi ilmiöstä ei olla pyritty etsimään kaiken kattavaa totuutta, vaan sen tarkoituksena on pikemminkin kuvata sitä, mitä aineiston pohjalta temasta on löydettävissä. Tutkimuskysymyksenä ovat:

1. *Miten valta ilmenee sosiaalityön ja psykoterapian alliansseissa?* ja
2. *Kuinka vallan ilmentymät vaikuttavat allianssin rakentumiseen?*

Ronkainen ym. (2011, 43) määrittelevät hyvän tutkimuskysymyksen ehdoiksi sen, että kysymys on perusteltu, kysymys kohdentuu aiheeseen, jonka tutkiminen on tarpeellista ja kysymys on osuva. Lisäksi Ronkainen (2011, 44) huomauttaa, että tutkimuskysymykseen sisältyy aina joku lähtökohtainen olettaus. Oma olettamukseni liittyy siihen, että vallankäyttö on jollain tavoin erilaista sekä sosiaalityön ja psykoterapian välillä että sosiaalityön eri palveluiden välillä.

3.2 Narratiivinen kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Tutkielma toteutettiin kirjallisuuskatsauksena. Englannin kielessä sanat *review*, *literature review* ja *research literature* ovat kenties kuvaavampia, sillä terminä *katsaus* voisi johtaa lukijan tulkitsemaan, että kysymys on jonkinlaisesta vilkaisusta tai yhteenvedosta valitun teeman kirjallisuuteen. Englanninkieliset termit itsessään pitävät sisällään kirjallisuuskatsauksen olemuksen, johon kuuluu katsauksen lisäksi arviointi ja analyyttinen ote. (Salminen 2011, 5.) Metodikirjallisuudesta riippuen kirjallisuuskatsauksen tyyli on jaoteltu useampaan eri tyyliin (Salminen 2011, 6–15; Vilkka 2023, 19; Johansson ym. 2007, 3). Vilkka (2023, 19) huomauttaa, että katsaustyylin valintaan vaikuttaa tarkasteltavan aiheen luonne, asetettu tutkimuskysymys, katsauksen tavoite, kohderyhmä sekä sen tavoite kohderyhmälle. Tämä tutkielma toteutettiin narratiivisena, toiselta nimeltään kuvailevana, kirjallisuuskatsauksena. Salmisen (2011, 6) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus onkin yleisimmin käytetty kirjallisuuskatsauksen muoto koska se on toimiva yleiskatsauksellinen metodi. Omassa työssäni narratiivinen kirjallisuuskatsaus on valittu siitä syystä, että tavoitteena ei ollut niinkään koota tietoa yhteen tai luoda kokonaiskuvaa, vaan tarkastella, mitä kaikkea sosiaalityön ja psykoterapian allianssisuhteissa valtaaan liittyvistä teemoista tiedetään ja miten niiden rakentumista kuvataan. (kts. Kangasniemi ym. 2013, 294–295; Vilkka 2023, 21–24.)

Toisin kuin systemaattiselle kirjallisuuskatsaukselle, narratiiviselle kirjallisuuskatsaukselle ei ole olemassa Ferrarin (2015) mukaan tarkkarajaisia sääntöjä. Sen eduksi luetaankin usein se, että sen tekotapa on väljä (Vilkka 2023, 20; Salminen 2011, 6). Vilkka (2023, 20) erittelee narratiivisen kirjallisuuskatsauksen vahvuudeksi sen, että prosessia voi mukauttaa saatujen havaintojen suuntaamana. Toteutinkin esimerkiksi aineostonvalintaa miltei loppuun saakka ja vaihdoin osan aineistoa sitä mukaa, kun ymmärsin paremmin valtateoreettista viitekehystä. Pyrkimyksenäni oli, että lopullisen aineiston tuloksia voitiin peilata Millerin ja Rosen valtamentaliteetissa esiteltyjä elementtejä mahdollisimman hyvin. Toisena vahvuutena narratiiviselle katsaukselle on, että sen avulla saadaan suhteellisen tuore katsaus aiheeseen (Salminen 2011, 7). Tähän pystyinkin valitsemalla aineostoa vain 2017 ja sen jälkeen ilmestyneistä julkaisuista. Toisaalta riskinä voi olla, että narratiivinen ote antaa mahdollisuuden joko tuottaa puolueellista tietoa tai johdatella tuloksia aineistovalinnan kautta (emt. 7). Tätä olen pyrkinyt ehkäisemään sekä reflektoiden omaa suhdettani aiheeseen että pitämään mielessä teorian tuomia näkökulmia ja tekemään aineistovalintaa siten, että saan teoriasta peilauspintaa.

3.3 Aineistohaku ja sisällön analyysi

Kangasniemi ym. (2013, 292–294) jakaa kuvailevan kirjallisuuskatsauksen neljään vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa muodostetaan tutkimuskysymys, toisessa kerätään aineisto, kolmannessa kuvaillaan aineisto ja viimeiseksi tarkastellaan tuloksia. Omaa prosessiani kuvailisin hermeneuttiseksi kehäksi (kts. Gadamer 2005), jossa tutkimuskysymykset, aineisto ja tulokset muovautuivat useamman ymmärrystä lisäävän kehän kautta.

Aluksi etsin aihepiiristä aineistoa vapaasti internetin hakuohjelmilla ja kirjaston hakupalvelimella. Sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden, psykologian, psykoterapian ja lääketieteen aikakauslehtiä otsikkotasolla selatessani huomasin, että pelkästään tämä ei riittänyt. julkaisua oli luettava pidemmälle nähdäkseen, onko lähteessä tarvittavaa vallan ja asiakassuhteen tai allianssin näkökulmaa. Koska en löytänyt tutkimuskysymykseeni vastaavaa aineistoa riittävästi, laajensin aineistohakua ja selasin alan tieteellisiä julkaisuja systemaattisemmin. Kangasniemen ym. (2013, 295) mukaan tutkimusaineiston hankinta voi olla kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa joko implisiittistä eli vapaampaa tai eksplisiittistä muistuttaen systemaattisen kirjallisuuskatsauksen tyyppistä aineistohakua. Vaikka oma aineistohakuni lähti liikkeelle melko systemaattisella otteella, ei se noudattanut tarkkoja sääntöjä. Varioin ja yhdistelin hakusanoja: *sosiaalityö, psykoterapia, valta ja allianssi*. Myöhemmin lisäsin hakuun myös muita teemaa kuvaavia aiheanoja, kuten *kontrolli, hallinta, asiakassuhde, yhteistyösuhde*. Etsin samoilla asiasanoilla aineistoa alkuun suomeksi, englanniksi, ruotsiksi ja espanjaksi mutta lopullinen aineisto koostui suomen ja englanninkielisistä julkaisuista. Kangasniemi ym. (2013, 296) huomauttaakin, ettei tämän kaltainen metodi poissulje sitä, että voi myöhemmin poiketa kriteereistä, mikäli se on perusteltua. Itse perustelen lopullista aineistoani siten, että jokainen lähde sisältää tietyt kriteerit, jotka on kuvattu jäljempänä. Lisäksi koen, että niissä kussakin on jokin kiinnostava vallan ja suhteen luomiseen liittyvä erityispiirre. Tässä kohtaa on huomioitava, että kiinnostavuus tai huomiota herättävä näkökulma valintakriteerinä on hyvin subjektiivinen peruste ja on otettava huomioon tutkimuksen luotettavuutta pohdittaessa.

Liitteessä 2. on nähtävissä mitkä asiasanat yhdistivät valitussa aineistossa vallan ja allianssin näkökulmaa. Yllätyksekseni, tutkimuskysymykseeni vastaavia psykoterapiaa käsitteleviä artikkeleita oli vaikea löytää. Aikarajaus ja hakusana *allianssi* toi esiin artikkeleita, jotka kertoivat pääasiassa allianssin ja vaikuttavuuden yhteydestä tai yhteyskatkosten korjaamisesta mutta ei niinkään avannut allianssiin kuuluvaa kontrollin tai vallan näkökulmaa. Kontrolliin tai valtaan liittyvät psykoterapiaa käsittelevät artikkelit puolestaan keskittyvät esimerkiksi valtasuhteisiin perheen sisällä käsitellen esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa, eikä niinkään asiakassuhteessa olevaa valtaa.

Sosiaalityötä koskevaa aineistoa vallan näkökulmasta oli puolestaan helpompi löytää ja valtaa niissä oli käsitelty monipuolisesti mutta allianssista ei terminä puhuttu. Niinpä pyrin löytämään vallan teemaan yhteyden asiasanoilla *asiakassuhde* tai *yhteistyösuhde*.

Sisäänotto kriteeri	Poissulkukriteeri
Kieli : suomi, englanti	Jokin muu kieli
Vertaisarvioitu tieteellinen julkaisu	Ei vertaisarviointia
Ilmestynyt 2017 tai sen jälkeen	Ilmestynyt ennen vuotta 2017
Käsittelee valtaa ja asiakassuhdetta/allianssia ja vastaa toiseen tai molempiin tutkimuskysymyksiin	Ei vastaa tutkimuskysymyksiin

Taulukko 1. Aineiston valinta- ja poissulkukriteerit

Kuten yllä olevasta taulukosta 1. nähdään, sisäänottokriteerejä on neljä: 1. artikkeli on suomen tai englanninkielinen, 2. artikkeli on vertaisarvioitu tieteellinen julkaisu, 3. artikkeli on ilmestynyt vuonna 2017 tai sen jälkeen ja 4. artikkeli vastaa tutkimuskysymykseen. Ajallista kriteeriä pidin tärkeänä. Halusin, että artikkelit ovat mahdollisimman tuoreita, sillä tarkoituksenani ei ole niinkään tarkastella vallan ajallista muutosta sosiaalityön ja psykoterapian alliansseissa, vaan tuottaa nykyhetkeä hyödyntäviä tuloksia vertaillen kahta eri kehystä. Juvonen, Lindh, Pohjola & Romakkanen (2018) tähdentääkin, että sosiaalityön toimintaympäristöt ovat voimakkaassa muutoksessa muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistamisen ja monen muun tekijän vuoksi. Tämän vuoksi myös sosiaalityön asiantuntijuus on muutoksessa. Loppujen lopuksi kirjallisuuskatsaukseen valikoitui kahdeksan lähdeä, jotka ovat ilmestyneet kuuden vuoden sisällä. Halusin, että sekä sosiaalityötä että psykoterapiaa koskevaa aineistoa on kutakuinkin saman verran. Lopulliseen aineistoon valikoitui kaksi sosiaalityön väitöskirjaa ja kaksi sosiaalityötä koskevaa artikkelia. Psykoterapian näkökulmasta aineistossa on yksi psykologian väitöskirja, yksi yksilöpsykoterapiaa käsittelevä artikkeli, yksi pariterapian näkökulmaa käsittelevän artikkeli sekä yksi mielenterveystyötä käsittelevä artikkeli, jossa on mukana yhteisöllinen näkökulma (kts. Liite 1).

Aineiston valinnan jälkeen oli analysoinnin vuoro. Aineiston analysointitapana voidaan käyttää joko aineistolähtöistä sisällönanalyysiä tai teorialähtöistä sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajärvi 2018, 122, 127). Sarajärvi ja Tuomi (2018, 107) nostavat kuitenkin esiin Alasuutarin (2011) kritiikin jyrkästä kahtiajaosta, jossa unohdetaan kolmas tieteellisen päättelyn idea, abduktiivinen päättely. Tämän logiikan mukaan teorianmuodostus on mahdollista vain, kun tehtyihin havaintoihin liittyy jokin johtolanka tai johtoajatus. Teoria- ja aineistolähtöisen analyysin välimaastoon sijoittuvassa teoriasidonnaisessa tai teoriaohjaavassa analyysissä aineiston tarkastelussa ei tarvitse pidättäytyä puhtaasi teorian kahleissa, vaikkakin kytkennät siihen on havaittavissa. Tässä välimallin analyysitavassa analyysiyksiköt valitaan aineistosta ja valittu teoria toimii tässä ohjaavana ja auttavana elementtinä. Analyysini jakaantui tutkimuskysymysteni mukaan kahteen osaan, joista ensimmäinen oli puhtaammin teorialähtöinen

ja toinen teoriaohjaava. Tuomen ja Sarajärven (2018, 117–130) mukaan teorialähtöisyydessä aineistosta etsitään valittuun teoriaan liittyvää sisältöä käsitteiden kautta. Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni etsin vastausta käyttäen Rosen ja Millerin valta-mentaliteetin mukaisesti rationaliteetteja ja teknologioita (kts. Liite 3). Tämän jälkeen nostin aineistosta nousseita teemoja, jotka olivat myös teoriassa kuvattuina liittyväksi mikrosuhteen valtaan. Koen teorialähtöisen sisällönanalyysin toimivaksi siitä näkökulmasta, että vallasta sosiaalityössä ja psykoterapiassa on jo olemassa olevaa tietoa mutta ei niinkään vallan ilmentymien eroista eri toimintaympäristöissä. Analogiana deduktiivisen analyysin suunta kulkee yleisestä yksittäiseen (kts. Tuomi & sarajärvi 2018, 107) Tutkielmassani siis tarkastelen sitä, mitä Millerin ja Rosen kuvaamista vallan ja hallinnan tavoista on löydettävissä sosiaalityöstä ja terapiatyöstä kertovissa aineistoissa ja kerron niistä tulosluvuissa 4.1 ja 4.2. Toiseen tutkimuskysymykseen vastaamiseen puolestaan käytin vapaammin aineistosta kumpuavaa kuvailua, jota teemoittelin pitäen mielessäni Millerin ja Rosen kuvauksia mikrosuhteissa tapahtuvasta vallankäytöstä. Vilka (2023, 8) toteaa, että kun sisällön analyysi tehdään temaattisen analyysin avulla, siinä yhdistellään aineistoa kysymällä, miten eri tutkimuksissa määritellyt teemat liittyvät toisiinsa ja onko tutkimukset kysymykseen liittyen samaa vai eri mieltä. Tällaisen kuvauksen ja analyysitapojen yhdistämisen avulla teemasta on mahdollisuus luoda kokonaiskuvaa. Löydetyt teemat kuvaan tulosluvussa 4.3.

3.4 Luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyviä kysymyksiä

Luotettavuuteen usein liitetään myös termit validius ja reliabelius. Validiteetti liittyy kysymykseen siitä, mittaako valittu väline sitä, mitä on haluttu mitata ja reliabiliteetti puolestaan tarkoittaa tulosten toistettavuutta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2015, 231.) Kirjallisuuskatsauksessa aineistoa ei tarvitse erikseen kerätä mutta samoja pohdintoja voi peilata esimerkiksi aineiston valintaan ja siitä tehtyihin johtopäätöksiin. Narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa toistettavuus voitaisiin nähdä melko väljänä, sillä toinen tutkija saattaisi kiinnittää huomionsa erilaisiin kuvauksiin aineistossa mutta kylläkin löytää samat kuvailut kuin edellinen tutkija.

Vilka (2023, 20) huomaa narratiivisen kirjallisuuskatsauksen teossa huomioon otettavaksi asiaksi sen, että katsaukseen saattaa sisältyä tekijän julkilausumattomia havaintoja ja ennakkoluuloja. Näistä ei varmasti kokonaan voikaan olla vapaa, mutta olen pyrkinyt koko prosessin ajan puolueettomuuteen tai pääsemään irti omien mielihiteiden tai odotusten vaikutuksista niin aineiston valinnan, analyysin kuin raportoinninkin osalta. Kylmä ja Juvakka (2007, 129) tähdentääkin, että oman henkilökohtainen aineistoon ja koko tutkimusprosessiin liittyvän vaikutuksen näkökulma on osattava arvioida, otettava huomioon ja niitä on hyvä kuvata. Eskola ja Suoranta (2014, 19–20) puolestaan tuo esiin tärkeän huomion siitä, että vaikka laadullisessa tutkimuksessa

hypoteesien esittämistä ei pidetä suotavana, on tärkeintä, miten hypoteesi ymmärretään. Koska tutkijalla on aina jokin aikaisempiin kokemuksiin tai havaintoihin pohjautuva olettaus asiasta, hypoteesittomuus tarkoittaa lähinnä sitä, ettei tutkijalla ole lukkoon lyötyä ennako-olettamusta tutkimuskohteesta tai tuloksista. Tutkielman lähtökohtana oli kaksi hypoteesia tai olettamusta. Ensimmäkin hypoteesinani on, että allianssi on yksi tehokas vallankäytön pesä mikrosuhteiden kontekstissa ja toisekseen oletin, että hyvän allianssin rakentumiseen myös sosiaalityössä tarvitaan tiettyjä terapeuttisia lähestymistapoja. Näistä huolimatta pyrin Eskolan ja Suorannan (2014, 20) rohkaisemana oppijan asenteeseen tiedostaen omat olettamukseni ja niiden mahdollisen vaikutuksen. Gadamer (2005) viittaakin ennakkoluulojen tai ennako-odotusten olevan kiinteä osa ymmärtämisen kehää ja tiedon konstruoimista. Omat ennakkokäsitykseni ja ennakkoluuloni ovat muotoutuneet sekä sosiaalialan ja terapiakoulutuksen ja työkokemuksen kautta. Ennako-odotukseni ovat liittyneet niihin havaintoihin, joita olen työssäni tehnyt. Ennako-oletuksiani pyrin haastamaan lukemalla tutkielman teon lomassa aiheeseen liittyvää taustoittavaa kirjallisuutta huomioiden etenkin niitä teemoja, jotka olivat itselleni uusia ja yllättäviä.

Kuten jo teorialuvussa on tullut osoitetuksi, valta on osa kaikkea toimintaa, kuten myös tieteen tekoa. Vilka (2020, 44) huomauttaa, että tutkimuksen teossa valta kulkee vastuun kanssa käsi kädessä ja siihen kuuluu tutkimuseettisten valintojen huomioiminen. Hirsjärvi ym. (2015, 23) tiivistää etiikan peruskysymyksiksi kysymykset hyvästä ja pahasta, oikeasta ja väärästä. Tutkimuksen eettiset kysymykset ovat osittain päällekkäisiä luotettavuuteen liittyvin teemojen kanssa (Hirsjärvi ym. 2015, 23) Eskola ja Suoranta (2014, 52) huomauttavat, että koska kaiken kattavia eettisiä sääntöjä on mahdotonta laatia, on tutkijan itse oltava vastuussa tekemistään valinnoista.

Tutkimuksen tekoon liittyvät eettiset kysymykset ovat yleisesti hyväksytyjä näkemyksiä siitä, millaista on eettinen tutkimus. Keskeisesti nämä valinnat näkyvät muun muassa tiedon hankinnassa, valintojen perusteluissa, läpinäkyvyydessä, huolellisessa raportoinnissa sekä käytettävän aineiston ja muiden tutkijoiden kunnioittamisessa. (Hirsjärvi ym. 2015, 24–27.) Juuti & Puusa (2020, Luku 12) tähdentää, että luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät tekijät ovat mukana koko tutkimusprosessin ajan. Tässä tutkielmassa edellä kuvattujen tekijöiden huomioimisen lisäksi läpinäkyvyyttä on pyritty lisäämään myös puutteiden kuvaamisessa sekä yleisesti ilmiön eettisessä kuvailussa.

Sen lisäksi, että tutkimuksen teon vaiheisiin liittyy valtaa ja sitä kautta kysymysetiikasta, liittyy ilmiön kuvailuun vallan ja etiikan liitto. Tämän tutkielman kautta ei ole mahdollista kuvata vallan ilmentymiä kaikissa konteksteissa, suhteissa ja tilanteissa. Etiikkaan kuitenkin liittyy myös se, että tutkimuksen avulla pyritään saamaan aikaan hyvää sen kohteena oleville ihmisille (kts. Puusa & Juuti 2020. luku 12). Se hyvä, mitä tämä tutkielma voi tarjota on ymmärrystä vallasta ja pyrkimystä sen eettiseen käyttöön asiakastyössä.

4 TULOKSET

4.1 Sosiaalityö – Pakottavasta vallasta rinnalle kulkemiseen

Valitusta aineistosta (kts. Liite 1) neljä lähettä käsittelee sosiaalityötä, joista kaksi käsittelee nimenomaan valtaa sosiaalityössä. Aikio (2017) on väitöskirjassaan tarkastellut viittä eri vallanmuotoa sosiaalityössä ja Niemi (2018) artikkelissaan hyvän ja pahan vallan muotoja sosiaalityössä. Tikkala (2019) puolestaan pohtii sosiaalityön asiantuntijuuden silloittavaa orientaatiota ja tuo näin näkökulmaa verkkoon siirtävistä teknologioista (vrt. Miller & Rose 2010, 22). Tarkasteluun sisältyy kohtaamisen eri tasot ja sen haasteet ja tuo esiin vallan rakenteiden näkökulmaa. Neljäntenä Leinosen (2020) väitöskirja asettuu myös tämän tutkielman näkökulmasta kiinnostavaan rajapintaan tutkien sosiaalityön ja terapian suhdetta. Leinosen julkaisussa vallan teema on löydettävissä työntekijän suhteesta valtaan ja kontrolliin hänen ammatillisen itseymmärryksensä rakentumisen kautta. Miller ja Rose (2010) kannustavat valta-analyyssissä tarkastelemaan eri rationaliteetteja kriittisesti siten, että tullaan tietoiseksi siitä, miten ne vaikuttavat sekä työn käytäntöihin että työntekijän ja asiakkaan näkökulmiin. Rationaliteettien lisäksi tarkastelen aineistossa esiintyviä suhteessa käytettyjä sosiaalityön teknologioita, koska ne ovat kiinteä osa hallintavaltaa (kts. emt. 21–22.) Liitteessä 3. on nähtävissä aineistosta poimittuja Millerin ja Rosen (2010) valtateorian mukaisesti rationaliteetteja ja teknologioita sosiaalityössä yleisesti.

Sosiaalityön lähtökohtaisena rationaliteettina on, että yksilö nähdään erottamattomana osana omia lähiyhteisöjä sekä yhteiskuntaa (Aikio 2017). Liberalistisen sosiaalityön itseymmärrys huomioi hyvinvoivan ihmisen merkityksen kapitalistisen yhteiskunnan osatoimijana ja paternalistinen näkemys pohtii holhoavan työn vaikutusta sekä yksilön itsensä että laajemman elinpiirin näkökulmasta. Aineistossa sosiaalityöntekijän yhteiskunnallinen asiantuntijuus nähtiinkin keskeisenä hallintavallan osatekijä. Tikkanen (2019, 308–310) artikkelista sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta kuvattiin niin sanottu *sosiaalisen diagnoosi* -termin kautta, jossa ilmiötä tarkastellaan nimenomaan ihmisen sosiaalisen verkoston ja suhteissa olon kautta. Miller & Rose (2010, 127–130) kuitenkin puhuvat vastavuoroisesti sosiaalisen kuoleman -diagnoosista ajassa tapahtuneena ilmiönä. Siinä sosiaalisesti yhtenäiset ymmärrykset ovat pirstaloituneita hallinnan muotoja, jossa yhteiskunnalliset mikrosuhteet, yhteisöt ja ryhmät poliittisten

voimien kohteena korostuvat kansakunnan sijaan. Tikkala (2019, 340) nostaa esiin, että sosiaalityön yksilöllistyvä työote voi muodostua jopa esteeksi sosiaalityön vaikuttamistyölle, jos sosiaalista tietoa ei päästä analysoimaan osana asiantuntijuutta. Miller ja Rose (2010, 28) näkevät asiantuntijuuden nimenomaan määrittelyvallaksi, joka tulee näkyväksi, kun tarkastellaan ongelmallista käytöstä ja pohditaan niihin ratkaisuja. Ongelmallisessa käytöksessä oli aineistossa nähtävissä kaksisuuntainen sidos; käytöksen vaikutus yksilöön itseensä sekä vaikutus yksilön elinpiiriin. Miller ja Rose (2010, 205) kuvaavat yhteiskunnassa tapahtunutta muutosta niin sanotuksi terapeuttiseksi kutsu-mukseksi, jossa työn prosessi jakaantuu ongelmien asettamisen, diagnoosin tekemisen ja väliintulon prosesseihin. Sosiaalityön näkökulmasta aineistossa ongelma tai diagnoosi on esimerkiksi kaikki sosiaaliset ja syrjäytymistä koskevat ongelmat, kuten työttömyys, köyhyys ja päihteiden käyttö (Aikio 2017; Niemi 2018; Tikkala 2019) tai mielenterveydelliset ongelmat (Leinonen 2020).

Leinonen (2020, 134) mainitsee sosiaalisen hyvinvoinnin vajeen ja mielenterveys-ongelmien vaikuttavan suoraan yksilön ja hänen lähipiirinsä psyykkiseen hyvinvointiin. Aikio (2017, 107) puolestaan huomioi yksilön riskialttiin ympäristön vaikutuksen yksilön valintoihin. Niemi (2018, 32) tiivistää libetalismin näkökulmasta ongelmallisuuden siten, että lähtökohtaisesti jokainen saa tehdä, mitä haluaa, kunhan ei tekemisillään rajoita muiden vastaavaa vapautta. Autonomian rajoittaminen itsessään voi lu-keutua niin sanotun pahan vallankäytön laariin mutta toisaalta silloin, kun yksilö va-hingoittaa itseään tai muita, on vallankäyttö perusteltua (Niemi 2018, 52). Tikkala (2019) puolestaan herättää pohtimaan, mitä ihmisten elämän ja arjen siirtyminen verk-koon ja suhteiden rakentuessa entistä enemmän teknologisvälitteisiksi, tuo hyvinvoin-tiin. Erityisesti korona-ajan myötä alettiin puhua syrjäytymisriskistä, kun kasvokkai-set ihmisten väliset kohtaamiset vähenivät.

Sosiaalisiin riskeihin liittyen hallintaan liittyvänä teemana aineistosta nousi yh-teisenä nimittäjänä tietty moraalinen koodisto ja etiikan näkökulmat, kuten pohdinta ihmisen vapaudesta. (Niemi 2018.) Millerin ja Rosen (2010, 52) mukaan hallinnassa on sisään rakennettuna tietty aikaan ja paikkaan liittyvä moraalinen koodisto, joka ohjaa näkemystä siitä, mikä on normaalia ja oikein. Teemat näkyivät toisaalta työntekijän eettisessä ja moraalisisessa toiminnassa että siinä, mitä asiakkaalta odotetaan. Niemi (2018) käsitte-lee moraalisesti ja eettisesti kestävästä työstä ”hyvän vallan käytön kautta”. Hyvä valta pyrkii tukemaan ihmistä ilman liiallista kontrollia, pakottamista tai manipulointia. Toisaalta vallankäytön perustuessa yleisesti hyväksytyyn normistoon, nähtiin suos-tuttelu osana sosiaalista kontrollia. Aikio (2017, 124) puolestaan huomaa yhteisen mo-raalin ja yhteisen tavoitteen olevan yhteydessä siihen, minkä verran työntekijän tarvit-see houkutella asiakasta tiettyyn suuntaan. Miller ja Rose (2010, 19) puhuvatkin sään-nöstelystä vapaudesta, jossa asiakkaalla on vapaus niin kauan, kun toiminta tapahtuu tietyissä yhteiskunnallisesti hyväksytyissä rajoissa. Tässä kontekstissa rajojen asetta-jaksi voidaan ajatella sosiaalityöntekijä. Aikio (2017, 64–65) tähdentää, että työntekijän käyttämä rajoittava valta päättyy, kun asiakas itse muuttaa toimintaansa. Leinosen

(2020, 237) hallinnan ja vapauden kaksoissidoksisuus näkyy maininnassa sosiaalityöntekijän eettisestä velvollisuudesta huomioida myös yhteiskunnallista osallisuuden näkökulmaa hoidollisessa työssä. Myös Aikio (2017, 23) huomaa vallan liittyvän samanaikaisesti auktoriteettiin ja asiakkaan autonomian vahvistamiseen, jossa sosiaalityöntekijän kaksoistehtävä korostuu. Vastaavasti terveysosiaalityön keskeiseksi elementiksi Leinonen (2020, 42) nostaa sen, että se ei sisällä moraalista arvolatausta, kontrollia tai pakkoa mutta asiakkaalla on aina jokin muutostavoite. Muutosmahdollisuus siis edellyttää yhteisen ymmärryksen luomista ongelmasta ja sen vaikutuksista. yhtä kaikki, etiikkaan kuuluu ymmärrys siitä, että sosiaalityön ymmärrys, toimijuus ja asiakkaan osallisuus kietoutuvat valtaan (Niemi 2018, 31) ja valta on luonteeltaan toiminnallista (Aikio 2017, 176). Niemi (2018, 52) tiivistää ymmärrystään vallasta siten, että kaikki sosiaalinen järjestys edustaa vallankäyttöä joko mahdollistaen tai rajoittaen erilaisia toiminnan muotoja. Miller ja Rose (2010, 205) kuitenkin huomaavat, että kanssaihmiin kohdistetut auktoriteetin eettiset vaatimukset ovat muuttuneet, kun vastuu ja moraalinkanto on siirtynyt yksilöiden ja intiimien suhteiden harteille. Henkilökohmainen autonomia ei ole poliittisen vallan vastakohta vaan sen keskeinen tekijä, sillä ihmisillä on oma osansa valtaan liittyvässä toiminnassa (emt. 81).

Rationaliteetteihin yhdistyy vallankäytön näkökulmasta kiinteänä osana teknologiat eli asioihin puuttumisen erilaiset tavat (kts. Miller & Rose 2010). Yhtenä keskeisenä teknologiana voidaan pitää suoraan rationaliteetteihin kytkeytyvää sosiaalityöntekijän asiantuntemusta. Miller ja Rosen (2010, 158, 214) teorian valossa sosiaalityön asiantuntijuutta voidaan kuvata keskeiseksi tekijäksi yhteiskunnallisen eheyden ja sisäisen turvallisuuden rakentamisen välineeksi. Asiantuntemusta käytetään sellaiseen vallankäyttöön, jossa lisätään osallisuutta ja aktivoidaan kansalaisten itseohjautuvuutta. Niemi (2018, 38) kuvaa sosiaalityöntekijän asiantuntemusta siten, että hänen on tehtävä rajatuilla tiedoilla ja rajatussa ajassa arvio ja suunnitelma eli asiantuntijuus pitää sisällään laaja-alaisen ymmärryksen yksilön hyvinvointiin ja vaikutuksiin liittyvistä tekijöistä yhteiskunnallisessa kontekstissa. Leinonen (2020, 134) huomauttaa, että sosiaalityöntekijän substanssiosaamiseen liittyy pyrkimys epätasa-arvoisuuden kuilujen kaventamiseen. Aineistossa pohdinta näkyy suhteessa työntekijän rooliin lähinnä tiedollisen rajapinnan kautta, ei niinkään suhteessa asiakkaaseen. Lisäksi Leinonen (2020, 19) tähdentää ammattilaisen asiantuntijuutta toimintaympäristön määrittelymänä eli jos sosiaalityöntekijä on töissä mielenterveyttä tukevissa palveluissa, tulee hänen asiantuntijuutensa käyttöön, jos hänellä on mielenterveydellistä osaamista. Aikio (2017, 236) tähdentää, että valta hallintana näkyy asiantuntijuuden hierarkkisuu-tena eli siinä, että työntekijällä on käytössään sellaista asiantuntijatietoa, jota asiakkaalla ei ole. Pohdin, että toisaalta myös asiakkaalla on paljon sellaista tietoa, erityisesti omasta elämästään, jota työntekijällä ei ole ja hänellä on valta päättää siitä, minkä verran hän tätä tietoa asiantuntijan kanssa on valmis jakamaan. Jos sosiaalityön asiantuntijuus on Millerin ja Rosen (2010) mukaan ollut terapeuttisen globaalien aallon haastama, on se murroksessa lisäksi myös digitalisoitumisen ja sitä kautta muuttuvien

toimintaympäristöjen kautta (Tikkala 2019, 303). Juvosen ym. (2018) mukaan yhteiskunnalliset muutosallot haastavatkin sosiaalityön asiantuntijuuden lisäksi sen itseyemmärrystä ja tiedontuotantoa.

Tavoitteellisen sosiaalityön keskeisenä teknologiana nähtiin arvioinnit, joilla karotettiin asiakkaan sen hetkistä tilannetta, ongelmien laatua tai syvyyttä käytettävissä olevia voimavaroja sekä sopivien palveluiden käytettävyyttä sekä toivon luomista. (Aikio 2017; Leinonen 2020; Niemi 2018; Tikkala 2019.) Arviointi koski myös työntekijää itseään liittyen työntekijän reflektiokykyyn ja osaamisen tarkastelemiseen (Aikio 2017; Leinonen 2020; Niemi 2018), työntekijän asenteiden tunnistamiseen ja kykyyn luoda suhdetta (Aikio 2017; Leinonen 2020; Niemi 2018; Tikkala 2019). Arviot olivat edellytys interventioiden käyttöön (Leinonen 2020), lainmukaisten päätösten tekemiseen, ajan ja paikan oikeanlaista valintaan. Lainmukaisten päätösten tekeminen onkin Niemen (2018, 31) mukaan näkyvin osa sosiaalityön teknologioita. Päätösten tekemisessä puolestaan näkyi kulttuurin, arvojen, ajan ja paikan lisäksi myös käytettävissä olevien resurssien määrä, jota Rose ja Miller (2010, 43) tarkastelevat taloudellisten käytäntöjen ja hallinnan viitekehuksesta käsin. Aikio (2017, 13) nostaakin esiin, ettei sosiaalityössä voida suoraan määritellä työn sisältöä asiakkaan tarpeista käsin, vaan työtä ohjaa osittain käytettävissä olevat resurssit ja pääoman kasvattaminen. Millerin ja Rosen (2010, 9, 81) toteavatkin, että taloudellisen hallinnan, sosiaalisen elämän ja yksilöllisen käyttäytymisen eri puolten hallitsemista on mahdottomia erotella toisistaan.

Aineiston rationaliteetteja ja teknologioita tarkastellessa voitane todeta, että sekä erilaiset sosiaalityön työmuodot ja palvelut että asiakkuuden konteksti näyttäisi vaikuttavan siihen, onko sosiaalityön rooli enemmän asiakasta kontrolloivaa ja pakottavan vallan käyttöä tahdonvastaisin päätöksineen vai enemmän niin sanottua rinnalla kulkemista dialogisuuteen pohjautuvana vuorovaikutuksena. Seikkula (2022, 5) kuitenkin tähdentää, että dialogi toteutuu kaikissa asiakastyön muodoissa, sillä ilman sitä ammattilainen ei voi ymmärtää asiakkaansa tilannetta.

4.2 Psykoterapia - Muutoskumppanuutta ja hienovaraista vallan käyttöä

Tässä alaluvussa käsittelen Millerin ja Rosen (2010) valtaamentaliteetin näkökulmasta aineistossa esiintyviä suhteessa ilmeneviä psykoterapian ja mielenterveystyön rationaliteetteja ja teknologioita verraten niitä samalla edellisessä luvussa vastaaviin sosiaalityön hallintavallan osatekijöihin. Aineistosta neljä julkaisua käsitteli psykoterapiaa ja mielenterveystyötä. Fors (2021) tarkastelee artikkelissaan valtakysymyksiä psykoterapiassa eri dynamiikkojen samanaikaisten ilmiöiden tutkimisen kautta. Aineistossa tuodaan esiin näkökulmaa ammatilliseen valtaan ja transferenssivaltaan sekä pohditaan laajemmin sosiopoliittista ja byrokraattista ulottuvuutta

terapiasuhteessa. Paanasen ym. (2023) artikkeli valottaa yhdenvertaisuutta ja yksilöllisyyttä mielenterveyden ongelmista kärsivien asiakkaiden yhteisöllisessä kuntoutuksessa. Gergovin (2022) väitöskirja puolestaan nostaa näkyviin alaikäisen asiakkaan kanssa työskentelyn erityispiirteitä terapeutin intervention ja terapian vaikuttavuuden näkökulmasta ja Kolehmainen (2021) artikkelin kautta päästään tarkastelemaan pariterapeutissa työskentelyssä esiintyviä valtasuhteita sekä parisuhteeseen ja seksuaalisuuteen liittyviä tunnesäätöjä sukupuoliroolien ja -odotusten näkökulmasta.

Keskeisimmät aineistosta poimitut Millerin ja Rosen (2010) valtateorian osaelementit eli rationaliteetit ja teknologiat sosiaalityössä on kerätty liitteeseen 3. Keskeisimpinä rationaliteetteina psykoterapiassa voitaneen pitää yksilön sisäistä maailmaa koskevaa ymmärrystä ja siihen vaikuttavia tekijöitä. Sosiaalityöhön nähden lääketieteellinen ja psykologinen näkökulma vie ymmärryksen käyttäytymisestä ja hyvinvoinnista ruumiin sisäiseen liikkeeseen (aivojen toiminta, kemiallinen aineenvaihdunta, tunteet ja ajatukset), johon sosiaalityössä ei juurikaan keskitytä. Yleisesti psykoterapian substanssiosaaminen liittyy ymmärrys mielenterveydestä ja -sairauksista sekä niihin vaikuttamisesta psykoterapialla yleisesti sekä voimavarakeskeisesti (Gergoc 2022, Paananen 2023) sekä kehityspsykologiset teoriat (Gergoc 2022). Toisaalta rationaliteetteihin kuuluu keskeisesti myös ihmissuhteiden vaikutuksen ymmärtäminen joko terapiasuhteena (kts. Fors 2021; Gergovin 2022) tai suhteessa muihin ihmisiin (Kolehmainen 2021; Paananen 2023).

Forsin (2021) vallantarkastelun tasoissa on nähtävissä Millerin ja Rosen (2010) näkemys siitä, että valta jakaantuu eri tasoille. Tämä tarkastelu lähenei yhteiskunnallista tarkastelua, joka oli huomioitavissa sosiaalityötä koskevassa aineistossa edellisessä luvussa. Fors konkretisoi sekä suhteessa että rakenteissa ilmenevä valtaa tapaus tutkimuksen näkökulmasta. Siinä sekä psyykinen, fyysinen että taloudellinen hyvinvointi ja siihen liittyvä tuki ja palvelut ovat ammattilaisten vallankäytön takana. Huomionarvoista on, että kuten Rose ja Millerkin (2010) tuovat esiin, käytettävissä olevat resurssit ohjaavat vallan ilmentymää. Fors (2021, 262) tuo esiin kysymyksen siitä, missä määrin asiakkaalla on todellisia mahdollisuuksia osallistua päätöksentekoon sekä henkisen että fyysisen pääoman puolesta. Mielestäni tämä on olennainen kysymys etenkin silloin, kun työskennellään haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kanssa. Kysymys kytkeytyy kiinteästi osallisuuden todellisiin mahdollisuuksiin, jota myös Paananen (2023) tuo esiin artikkelissaan.

Ymmärrys psykoterapian vallasta ja hallinnan perusteista pohjautuu useampaan toisiinsa kietoutuneisiin elementteihin. Ensimmäinen niistä liittyy diagnoosin antamiseen hoidon ja valittavien toimenpiteiden edellytyksenä. (emt, 244.) Diagnoosi voi joko rajata asiakasta ongelman kautta tai asiakas voidaan nähdä kansalaisen roolista käsin, jolloin hän on biopsykologinen kokonaisuus (kts. Milleri & Rose 2010, 205). Vaikka diagnoosi asetetaan yleensä yhteistyössä asiakkaan kanssa, on se loppujen lopuksi osa ammattilaisen tehtävää, esimerkiksi silloin, jos potilas on psykoottinen (kts. Fors 2021, 244). Tämä näkökulma haastaa sitä käsitystä, että psykoterapia olisi sosiaalityöhön

nähdessä vallasta vapaampaa. Mielenterveyden diagnoosilla voi olla monenlaisia vaikutuksia vakuutusten saamisesta siihen, miten ihminen identifioi itseään. Diagnoosi voi merkitä esimerkiksi muodollista siirtymistä terveydestä sairauteen ja merkityksenannon mukaan leimata ihmistä (kts. Brown 2018). Forsin (2021, 245) mukaan ymmärrykseen psykoterapian vallasta liittyykin asiantuntemuksen ja profession vaikutuksen analysoinnin lisäksi laajempi ymmärrys sosio-poliittisista vaikutusmekanismeista, byrokratiasta ja hallintarakenteista. Terapeuttiseen auktoriteettiin yhdistyvinä osina voidaan näin nähdä psykoanalyttisen asiantuntemus ja liberalistinen valtakäsitys. (kts. Miller & Rose 2010, 205.)

Miller ja Rose (2010, 205) kuvaavat terapeuttista valtaa sellaisina ajattelu- ja toimintatapoina, joissa yksilön suhteet muihin leikkaavat heidän suhdettaan itseensä. Paananen ym. (2023, luku 9) puhuvat niin sanotusta institutionaalista roolijaosta, jonka tiedetään vaikuttavan sekä vuorovaikutuksen jäsentymiseen että keskustelun kontrollointiin. Ammattilaiset toisaalta pitävät hallussaan hyvän vuorovaikutuksen tietoa ja käyttävät sitä vallan välineenä houkutellen ja antaen tilaa mutta toisaalta myös rajaten keskustelua luoden tilaa osallisuuden syntymiselle. Gergovin (2022) aineistossa valta liittyy yhtäältä asiantuntijuuteen mutta myös rooleihin aikuinen- alaikäinen. Teorettinen raami tutkimuksessa rakentuu nuoruusiän kehitysvaiheiden eli kehityspsykologian varaan. Lisäksi Gergon (2022, 30–31, 47) nostaa esiin asiakkaan valmiin mielikuvan omasta roolistaan sekä terapeutin rooleista terapiasuhteessa, mikä osittain vaikuttaa vallankäytön mahdollisuuksiin. Jos odotus omasta roolista kuntoutuksessa ei ollut suuri, ennusti se myös huonompaa tuloksellisuutta ja päinvastoin (Gergon 2022, 63–69). Kolehmainen (2021) puolestaan pohtii vallan vaikutusta tunteiden, tunneilmaisun ja sukupuoliin liittyvän normiston kautta. Etenkin naisilla liberalismin vaikutuksen näkyvän niin sanottujen positiivisten tunteiden osoittamisen olevan hyväksyttävämpää kuin negatiivisten, mikä voi näkyä jopa siinä, että reagointi rakenteelliseen eriarvoisuuteenkin voidaan nähdä yksilön haasteena (emt. 195). Miller ja Rose (2010, 212) puhuvat eettisten rationaliteettien ja tekniikoiden muutoksesta, jossa ihmiset arvioivat ja ohjaavat itseään, jolloin alun alkaen ulkopuolisista ongelmista tuleekin ihmisen sisäisessä maailmassaan ratkaistava, kuten suhtautumisen muutos. Esimerkiksi nuorten naisten vaatimus muokata tunteitaan voi näin ylläpitää sukupuolten välistä valtahierarkiaa (kts. Kolehmainen 2021, 195).

Gergovin (2022) aineistossa terapiaotolliseen problematisointiin voidaan yhdistää mielenterveyden häiriön diagnoosi, siitä annettava psykoedukaatio sekä tuotettu tieto, jonka mukaan ensinnäkin sitoutuminen hoitoon on ratkaiseva tekijä kuntoutumisessa ja toisaalta vaikuttavuustutkimuksen tulokset, joiden mukaan psykoterapia on toimivaa mielenterveyshäiriöiden hoidossa. Vastaavasti Paanasen ym. (2023, luku 9) tuo esiin yksilökeskeisiä rationaliteetteja laajentavaa näkökulmaa yhteisön tuen merkityksen ymmärtämisenä osana mielenterveyden tukea. Artikkelissa mielenterveyshäiriöiden kerrotaan vaikuttavan ihmisen elämään hyvin monisäikeisesti. vaikutus voi näkyä ihmissuhteissa, heikentyvässä itsetunnossa ja minäkuvassa, kyvyssä

käsitellä tunteita ja ajatuksia sekä toimintakyvyn madaltumisessa. Näiden kaikkien tekijöiden kerrotaan olevan huomioon otettavia seikkoja, kun kuntoutujalle luodaan enemmän tilaa tuoda esiin omia tarpeita ja tuetaan henkilökohtaisia voimavaroja. Kolehmainen (2021) aineistossa hallinnalle otollisen maaperän voisi katsoa olevan normistosta poikkeavat sukupuolirooli-odotukset tai tuntemisen tavat tai poikkeaman vaikutukset vuorovaikutukseen, sanojen käyttöön ja lähtökohtaisesti eritasoisiin tunnetyöskentelytaitoihin. Koen, että Kolehmainen kuvaa tämän tutkielman näkökulmasta merkittävää ilmiötä; terapiaan tullaan lähtökohtaisesti mukana jokin sellainen ongelma, jonka ratkeaminen helpottaisi tunne-elämää. Terapeuttinen valta toimii erilais-ten tunnesääntöjen kautta ja tunnetyö on keskeinen valtaan liittyvä teknologia, jolla tavoitellaan sitä, että ihminen yrittää tietoisesti muuttaa tunteitaan. (emt. 196.) Miller ja Rose (2010, 214) toetavat, että kun ihminen saa sellaisia kykyjä, valmiuksia ja ominaisuuksia, että vaikuttavuutta voidaan moninkertaistaa, on kyse kerrannaisvaikutuksesta. Tämä selittänee esimerkiksi masennuksen pariterapeuttisen hoidon moninaisia vaikutuksia (kts. Rautiainen 2010). Rationaliteetit liittyvätkin näin ollen lähisuhteiden vuorovaikutuksellisiin ihanteisiin ja -mekanismeihin sekä sukupuolirooli-odotuksiin mutta allianssin rakentumisen tekijöihin. Fors (2021) puolestaan tuo esiin laajimman joukon hallinnan alueita ja variaatioita sosiologisen vallan käsitteen ja Sonjan tapauksen kautta. Näitä ovat muun muassa asiakkaan terveydelliset haasteet, mielenterveysongelmat, keho ja sukupuoli.

Asioihin puuttumisen välineenä psykoterapiassa aineiston pohjalta oli psykoterapia itsessään interventiona (Georgoc 2022), psykoterapeutin asiantuntijuus, tarjottavat palvelut, asiakkaan kohtaaminen (Fors 2021), erilaiset asiakkaan tilannetta ja terapeuttista yhteistyösuhdetta koskevat arviointimittarit, asiakkaan sitouttaminen terapiaan (Georgoc 2022), tunnetyön työkalut, kuten tunteiden käsittely ja herkistäminen ja parisuhdekirjallisuuden käyttö (Kolehmainen 2021) sekä yhteisön jäsenyys ja siihen liittyvät säännöt ja käytännöt (Paananen 2023). Kujala (2023, 33–34) huomaa, että yhä enenevä ”tietoisuus” hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä luo mielikuvaa siitä, millainen yksilön kuuluu olla ja saa hänet tarkkailemaan itseään suhteessa toisiin, hyvinvointiin ihmisiin ja kulttuurisiin arvoihin, normeihin ja ideaaleihin sekä analysoimaan itseään loputtomiin. Näin ihmisestä itsestään tulee keskeisin teknologia, jolle terapia voi tarjota sopivan alustan ja avunannon. Psykoterapeutti voidaan nähdä tässä avunannossa muutoskumppanina, joka ohjaa asiakasta hienovaraisesti eteenpäin.

4.3 Valta ja allianssin rakentumisen mahdollisuudet

Edellisissä tuloslukuissa tarkastelin aineiston pohjalta sitä, millainen ymmärrys sosiaalityössä ja psykoterapiassa on vallankäytöstä ja miten valta ilmenee erityisesti asiakkuussuhteessa rationaliteettien ja teknologioiden kautta. Tässä luvussa syvennän

tarkastelua pohtien, miten aineisto kuvaa vallan ja allianssin rakentumisen suhdetta. Näen, että Millerin ja Rosen (2010) valtamentaliteettia voi peilata sekä sosiaalityön että psykoterapian allianssissa ainakin muutamassa eri ulottuvuudessa, joita aineistossa oli löydettävissä liittyen normalisointiin, asiantuntijuuteen, vuorovaikutukseen valvontaan ja dokumentointiin, luottamukseen ja moraalisiin kysymyksiin sekä ammatilliseen itsereflektioon.

Ensimmäinen merkittävä ulottuvuus koskee *normalisoinnin vaikutusta*. Miller ja Rose (2010) puhuvat normalisoinnista tietyissä käytännöissä. Käytäntöjä puolestaan ohjaa normit. Psykoterapiassa tietyt odotukset ja terapeutitiset käytännöt ovat osa tätä normistoa, ja asiakas reagoi normistoon juuri allianssissa. Miller & Rose (2010, 149–150) summaavat uusliberalismin ja hyvinvointivaltion keskeisimmiksi normeiksi henkilökohtaisten tavoitteiden saavuttamispyrkimykset, kuluttajuuden, taloudellisen yritteliäisyyden ja vastuunkannon yksilöllisestä pääomasta. Kolehmainen (2021, 200–214) mukaan tunnesäännöt jo itsessään tuottavat tietynlaista sukupuoliin kohdistuvaa normistoa. Fors (2021, 256–257) laajentaa sukupuolen normistoa koskemaan kehon ulkoista muotoa sekä yleistä asennetta naisen kivun kohtaamisessa silloin, kun henkilö on somaattisesti sairas ja vammaisen. Niemen (2018, 32) artikkelista on tulkittavissa, että tuomitseva asenne ja moralisointi allianssin rakentumisessa ovat estäviä tekijöitä, jolloin työntekijän on tärkeää tarkastella omaa normistoaan tai normalisoivaa työotetta. Sen sijaan asiakaslähtöisyys, kuunteleminen, kumppanuus, valtaistaminen, voimaannuttaminen, ja dialogisuus maksimoi Niemen (2018, 52) mukaan asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja minimoi holhoavaa otetta. Kumppanuus itsessään vastustaa ammattilaisen asemaa ongelmien ja ratkaisuiden sanelijana (Niemi 2018, 53) Leinonen (2020) tähdentää sosiaalityön ja psykoterapian rajapintaa siten, että terapeutin työ on vapaampaa tietyistä moraalista odotuksista ja näin normalisoinnin mekanismit allianssin rakentumisessa toimii eri tavoin. Kun työntekijä pyrkii tasoittamaan valtahierarkiaa, on hänen kiinnitettävä huomiota tapaansa arvottaa ja moralisoida asioita.

Toinen ulottuvuus koskee *asiantuntijuuteen liittyvä dynamiikka*. Asiantuntijuutta kuvattiin sosiaalityön ja psykoterapian substanssiosaamisen kautta edellisissä luvuissa mutta tässä haluan spesifioida asiantuntijuuden yhteistyösuhteen näkökulmaan. Allianssin rakentumisen perspektiivistä asiantuntijarooli tai ammattinimike voi vaikuttaa muun muassa siihen, miten asiakas suhtautuu työntekijä neuvoihin ja ohjeisiin. Aikio (2017, 125) avaa tätä Wongin (2002) teorian pohjalta, jossa nähdään, että vallankohde olettaa vallan haltijalla olevan korkeampaa tietoa ja taitoa, minkä pohjalta vallan kohde on halukas noudattamaan annettuja neuvoja tai ohjeita. Asiakkaan puolestaan kyseenalaistaessa työntekijää, voi houkutus olla asemaan puolustaminen auktoriteettiin perustuvan aseman, legitiimiin ja kompetenssin puolesta. Vaarana voi olla, että puolustaessaan uskottavuuttaan vallan käyttäjänä, houkuttelevasta auktoriteetista tulee pakottava auktoriteetti. Näin voi olla esimerkiksi lapsen huostaanottopäätösten kohdalla. (emt. 13.) Millerin ja Rosen (1997, 120–121) mukaan asiantuntijatieto rakentaa erityisen suhteen tiedon ja hallinnan välille. Asiantuntijuuteen liitty

keskeisesti myös asiantuntijuudesta tuotetut puhetaivat. Omassa työssäni moniammatillisessa työyhteisössä olen huomannut, että asiakkailla usein on erilainen arvostus eri ammattikuntia kohtaan, mikä voi pohjata esimerkiksi joko aikaisempiin kokemuksiin tai mielikuviin ammatillaisen tietotaidosta. Tikkanen (2019, 312–315) mukaan myös ammatillisten käsitteiden käyttö ylläpitää valtaa. Diskurssien reflektio voikin tuoda esiin valtaa pitäviä ja vastakkain asetettuja puhetapoja ja reflektion avulla on mahdollista tuottaa jotain uusia puhetapoja ja valtarakenteita purkavia käytäntöjä. Paanasen (2023) artikkelissa tämä tarkoitti yksinkertaisesti pronominiin käyttöä; puhutaanko *meistä* vai *teistä*. Psykoterapiassa asiantuntijuuteen ajatellaan kuuluvan niin sanottua *ei tietämisen tila*, joka mahdollistaa asiakkaalta saadun tiedon herkempää kuulemistä ja hyödyntämistä (kts. Anderson ym. 2006). Ajattelen, että dynamiikkaan liittyy myös työntekijän kyky vastaanottaa palautetta hänen käyttämästään vallasta ilman, että hän korostaa asiantuntijuuttaan siten, että suhteen valtaero kasvaa ja allianssin rakentuminen heikentyy. Miller ja Rose (2010, 246) ehdottavatkin, että terapeutin asiantuntijuus ymmärrettäisi uudenlaisena auktoriteetin lajina asiantuntijuuden joukossa.

Teemaan liittyy luontevasti aineistosta löydettävä *vuorovaikutuksen hallintatekniikoita* koskeva ulottuvuus. Kun Millerin ja Rosen (2010) mukaan rationaliteetit ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa teknologioiden kanssa, näkyy myös ymmärrys allianssin rakentamisesta vuorovaikutuksessa, jolloin työntekijä käyttää sellaisia keinoja, jotka tietoisesti johtavat yhteistoimijuuden suuntaan. Aikion (2017) esittämä ajatus vallasta riippuvuutena liittyy yhteistyösuhteeseen ja allianssiin vaihtoteoreettisesta näkökulmasta. Siinä ihmiset ovat luonnostaan toisistaan riippuvaisia, ja mitä riippuvaisempi asiakas on työntekijästä, sitä suurempi vallankäytön mahdollisuus on. Puolestaan, jos asiakas ei tarvitse sosiaalityön tukea ja apua, ei hänen tarvitse sitoutua työntekijän asettamiin tuen saamisen ehtoihin. Koska ihmisen tarpeeseen kuuluu olla toisten ihmisten kanssa tekemisissä, on vallankäyttö niin ikään mahdollista suhteissa monikietoutuneine prosesseineen. (emt. 80–86.) Niemen (2018, 52) näkemyksen mukaan asiakassuhteen rakentaminen vaatii kontrollin sijaan asiakkaan itsemääräämisoikeuden maksimoimista asiakaslähtöisyyden, kumppanuuden, valtaistamisen ja voimaannuttamisen keinoin. Kolehmainen (2021) artikkelissa teemaan liittyi tunnepuheen hallitseminen, tunnetyön pelisäännöt ja tunteiden hallinnan keinot, joita tarvitaan sekä parisuhteessa että siitä puhumisen tavoissa eli työntekijän taidoissa. Hallintatekniikoihin voi kuulua esimerkiksi puhetyyli (pehmeä/kova), kysymysten käyttö (suljetut/avoimet) sekä sellaiset ohjaavat toimenpiteet, jotka vaikuttavat asiakkaan ajatteluun ja käyttäytymiseen, kuten tarkoituksenmukainen psykoedukaatio tai toimenpiteiden ymmärrettävyys ja motivointi. Gergov (2022, 76) kehottaa toistuvasti käyttämään allianssia vahvistavia tekniikoita, esimerkiksi positiivista yhteistyötä vahvistamalla ja mittaamalla, jolloin asiakkaalta saatua palautetta voidaan hyödyntää allianssin aukkojen paikkaamiseen. Erityisesti yksilöpsykoterapiassa terapiasuhteen ajatellaan oleva eheyttävä väline luoden turvallista tilaa käsitellä hankalia asioita. Miller ja Rose (2010) vertaakin terapeutin vallan rakentamista suhteessa

psykoanalyttiseen ymmärrykseen suhteista. Myös Tikkala (2019, 319) tuo esiin suhteissa edistyvän hyvinvoinnin merkitystä. Miller ja Rose (2010, 218–234) kuvaavatkin terapeutteja yhteisöjä, joissa muutos tapahtuu ryhmän tukemana uudenlaisen identiteetin rakentumiseksi. Millerin ja Rosen (2010, 221) kuvaamaa terapeutin yhteisön mallia ovat kehittäneet Suomessa kehittäneet yhteisöhoidon ja -kasvatuksen suuntaan erityisesti Kalevi Kaipio ja Kari Murto (kts. 1988). Paananen ym. (2023, luku 9) kuvaavat yhteisöllisyyden ilmiötä todeten, että vuorovaikutuksen näkökulma yhdenvertaisuuden toteutumisen voi olla haasteellista koska keskusteluasetelma on pyrkimyksistään huolimatta usein epäsymmetrinen. Vuorovaikutuksen hallintatekniikoina sanojen ja pronomien käytöllä, kehon asennon valitsemisella, houkuttelulla ja jopa vaatimisella päästiin kohti osallisuutta (emt).

Neljäs ulottuvuus koskee *valvontaa ja dokumentointia*. Psykoterapiassa erilaiset terapeutit muistiinpanot ja arvioinnit voivat heijastaa valvonnan ja hallinnan mekanismeja. Fors (2021, 245) kuvaa psykoterapeutin kirjaamis- ja arkistointivelvollisuuden osaksi dokumentointia ja datan keräämistä. Kirjausten avulla voidaan seurata muun muassa hoidon järjestämistä, suunnitelmallisuutta ja etenemistä ollen myös osa terapeutin velvollisuutta (kts. Valvira 2023). Sosiaalityössä puolestaan korostuu valvonnallinen aspekti, jonka osana dokumentoinnin huomio on suurempi. Dokumentointi osaltaan vaikuttaa niin ikään valittaviin toimenpiteisiin ja tekee näkyväksi sekä asiakkaan kokonaistilannetta että tapahtumia elämänjanalla (Aikio 2017, 47,165). Myös sosiaalityössä kirjaamisen eettisyyteen ja sen vaikutuksiin osana asiakassuhdetta on kiinnitettykin entistä enemmän huomiota (kts. Kääriäinen 2016). Lisäksi Aikio (2017, 65, 99) huomaa, että sosiaalityöntekijän valvonta liittyy asiakkaan moraalisiin ja omaehtoiseen taloudelliseen pärjäämiseen esimerkiksi asiakirjojen ja kirjausten avulla. Miller & Rose (2020) kuvaavat liberalistisena ihanteena sitä, että ulkopuolista valvontaa ei tarvittaisi, vaan ihminen valvoisi itse itseään. Näin ympyrä sulkeutuu ensimmäisenä teemana olleeseen normeihin ja normalisointiin, johon keskeisenä osana kuuluu kysymykset moraalista ja etiikasta.

Mäntylä (2023, 32) nostaa esiin kaikkia neljää edellä kuvattua ulottuvuutta sitovan teeman, joka on *luottamus*. Yhteiskunnallisella tasolla epäluottamus oikeusvaltioon tuottaa uhkakuvia polarisoitumisesta, maalittamisesta sekä kansalaistottelemattomuudesta. Uhkakuvien ehkäisyyn Mäntylä (2023, 52) näkee legimitetin, jonka vaikkeella on nähty osansa myös osallisuuden puuttumiseen. Osallisuus näyttäytyikin aineistossa yhtenä tavoiteltavana tilana ja osatekijänä sekä itse muutoksessa että allianssin rakentumisessa (mm. Leinonen 2020, 63; Gergov 2022, 48; Tikkala 2019, 318). Luottamus liittyyneen asiakassuhteessa myös siihen, että asiakas luottaa työntekijän ammattitaitoon ja tätä kautta tiedon avoimempaan jakamiseen. Luottamus ammattitaitoon voi olla yhteydessä siihen, että asiakas tietää, että häntä valvovat toimet, hänestä kerätty tieto ja sen dokumentointi on perusteltua ja oikeutettua.

Rose (2010, 57–58) muistuttaa, että valtaprosessien tarkasteluun kuuluu myös sen tarkastelu, millaiset moraaliset periaatteet ohjaavat sekä hallinnan harjoittajia että

sen kohteita. Koen, että moraaliset kysymykset ovat luontevasti liitettävissä sekä normistoon että itsereflektioon. Moraalisten kysymykset näkyivät aineistossa muun muassa pohdintoina sosiaalityöntekijän pyrkimyksestä käydä niin sanottua totuuspeiliä, jossa keskustellaan työntekijän ja asiakkaan positioista sekä hyväksyttävästä elämäntyylistä (Aikio 2017; Niemi 2018). Aikion (2017, 65, 70, 174) mukaan tietyt työhön, taloudenhallintaan, päihteidenkäyttöön ja perhe-elämään sisällytetyt moraaliset koodit voivatkin olla ehtoina palveluiden ja etuuksien myöntämiselle. Kolehmainen (2021, 214) puolestaan huomaa tietynlaisten tunnesääntöjen ohjaavan luonnollisena pidettyyn heteroseksuaaliseen normistoon. Eettisiin kysymyksiin myös lukeutuu se, miten paljon puolisoita ohjataan monitoroimaan parisuhteitaan ja niihin liittyviä tunteita niin kauan kun normisto ohjaa vastuun epätasaiseen jakautumiseen puolisoitten välillä.

Lopuksi koen tärkeäksi pohtia sitä, miksi vallan tarkastelua tarvitaan allianssin rakentumisen yhteydessä ja miksi se on osa *eettistä työtapaa*. Olen samaa mieltä Tikkan (2021, 318) kanssa siitä, että sosiaalityön eettisenä perustana on asiantuntijuuden monimuotoisuuden tunnistaminen. Vallan tasaisempaan jakautumiseen voisi liittyä moniammatillisuuden hyödyntäminen ja erityisesti asiakkaan tiedon ja asiantuntijuuden entistä parempi käyttö, yhdessä tutkiminen ja kollaboratiivisuus. Näin myös aito osallisuus mahdollistuu. Tikkala (2019, 317) huomaakin, että osallisuus on uusliberalismin hengessä ollut enemmän byrokraattinen vaatimus kuin vallan uudelleen jakamisen lähtökohta. Sekä vallan tarkastelun että ylipäätään eettisen ja moraalisen auttamistyön pohjalla on työntekijän itsereflektio siitä, millaisessa valta-asemassa hän on suhteessa asiakkaaseen ja miten hän käyttää valtaa. Kolehmainen (2021, 201) kannustaa työntekijää tarkastelemaan oletuksiaan, normejaan ja stereotypioitaan valtarakenteiden purkamiseksi. Tikkan (2019, 304) artikkelissa reflektio liitetään käytäntöläheiseen asiantuntijuuteen osana tiedon muutosta. Aikio (2017, 282) esittelee vallankäytön arvioimisen osana työn arvioimista ja toteaa, että sosiaalityöntekijät ovat erilaisessa tilanteessa siinä, miten mielekkäältä tämä arviointi tuntuu. Kun työntekijä tarkastelee näitä neljää edelle kuvattua ulottuvuutta ja niiden vaikutusta allianssiin, työntekijät voivat tulla tietoisemmiksi siitä, miten heidän toimintansa suhteutuu laajempiin hallintarakenteisiin. Väitän, että reflektio edistää hienovaraista ja eettisesti perusteltua vallankäyttöä allianssin kautta. Kuten Foucault'n teoria korostaa, valta ei ole vain kontrollia ja pahaa, vaan se on myös tuottavaa ja hyvää. Lopuksi on huomattava, että etiikka on aina kontekstisidonnaista. Banks (2020, 75–77) korostaa, että sosiaalityön lähtökohtaisiin eettisiin kysymyksiin perustuvassa lähestymistavassa ei aina pystytä huomioimaan kaikkia moraalisia kysymyksiä tai moraalin luonnetta, joka pitää sisällään tunteita, motiiveja ja eri konteksteja, joista arvostelukyky muodostuu. Etiikassa pitäisi pystyä huomioimaan myös ihmisten erityiset suhteen ja sitoumukset itseään ja ekosysteemiään kohtaan.

5 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli, miten valta ilmenee sosiaalityön ja psykoterapian alliansseissa? Kytkeytyä Millerin ja Rosen valtamentaliteettiin sekä sosiaalityön että psykoterapian alliansseissa oli sekä hienovaraisempaa että ilmeisempää tai näkyvämpää vallankäyttöä. Näkyvyydellä en tarkoita varsinaisesti vallan voimaa, sillä myös hienovarainen vallankäyttö voi olla vaikuttavaa, kuten tuloksista nähtiin. Ilmeisempää valtaa oli kontrolliin ja auktoriteettiin perustuva valta, kun taas hienovaraisempi valta näyttäytyi yhteisen ymmärryksen rakentamisen kautta houkutellessa asiakkaan omaa toimijuutta. Tällöin voidaan puhua terapeuttisesta vallasta. Tämä näkökulma toi myös eroa sosiaalityön ja psykoterapian vallan ilmentymiin konkretiassa, sillä psykoterapiassa ei tehdä tahdonvastaisia tai asiakkaan yksityiselämään voimakkaasti puuttuvia interventioita tai päätöksiä kuten sosiaalityössä.

Päällekkäisimmät Foucault'laisen valtakäsityksen mukaiset kehukset olivat ne kontekstit, joissa sosiaalityö lähestyi psykososiaalista pintaa ja psykoterapia perhe- ja parisuhteet huomioivaa lähestymistapaa tai mielenterveyspalvelut, joissa yhteisöä käytetään osana kuntoutusprosessia. Sosiaalityötä ja psykoterapiaa kehystää omat taustalla olevat tieteen teoreettiset lähtökohdat, jotka myös tuottavat erilaista substanssiosaamista. Osaamiseen kuitenkin sulautui toisen työmuodon rationaliteetteja esimerkiksi lisäkoulutuksen myötä. Tämä näkyi esimerkiksi siinä, että psykososiaalisen sosiaalityön käytäntö ja vallan rationaliteetit ja teknologiat olivat samankaltaisia psykoterapian rationaliteettien ja teknologioiden kanssa. Vallan käytön ja allianssin rakentuminen voidaan näin ollen nähdä eräänlaisena kahden työmuodon välisenä liukumana, joka ei pysy staattisena paikallaan tai liiku vain yhteen suuntaan (kts. Liite 4). Vallankäytön muoto näyttäytyi liikkuvan aineistossa sekä palvelu-, asiakasryhmä- että tilannekohtaisesti. Suurimmat vaihtelut vallankäytössä näyttäisi olevan sosiaalityön muotojen sisällä mutta myös psykoterapiassa ymmärrys muutokseen vaikuttavista tekijöistä oli terapiasuuntaussidonnaista. Siitä huolimatta yhtenä johtopäätöksenä voitaneen todeta, että sosiaalityössä vallankäyttö on psykoterapiaa ilmeisempää ja työntekijän odotetaan käyttävän valtaa suhteessa asiakkaaseen eri tavalla. Toisena johtopäätöksenä aineistosta voidaan päätellä, että vallankäytön rationaliteetit ja tätä kautta myös teknologiat ovat kytköksissä sosiaalityön ja psykoterapian tarkoitukseen ja tavoitteisiin, jolloin sosiaalityössä on nähtävissä yhteiskunnallisempia ja

yhteisöllisempiä perusteluita kun taas psykoterapian rationaliteetit ovat yksilökeskeisempiä ja enemmän sidoksissa mielenterveydellisiin näkökulmiin.

Toisessa tutkimuskysymyksessä tarkastelin aineiston pohjalta sitä, kuinka vallan ilmentymät vaikuttavat allianssin rakentumiseen. Aineisto nosti esiin normalisointiin, asiantuntijuuteen, vuorovaikutukseen valvontaan ja dokumentointiin liittyviä ulottuvuuksia, joissa puolestaan huomion arvoista oli luottamuksen rakentuminen, moraaliset kysymykset sekä ammatillinen itsereflektio. Kun vallankäytön ja allianssin rakentumista peilataan aineistossa keskenään, näyttää siltä, että pakottavan vallan ja vastentahtoisten interventioiden sekä allianssin rakentumisen mahdollisuuksien välillä on haaste. Allianssin rakentuminen näyttää olevan helpompaa silloin, kun työskentely, sen tavoitteet ja tarvittavat toimenpiteet voidaan tehdä aidosti yhteistyössä. Tämä korostaa sosiaalityön tuen ja kontrollin samanaikaisuuden vaativaa tehtävää. Vaikka psykoterapia on monella tavalla niin ikään haastavaa, näyttäisi siltä, että lähtökohtaisesti allianssin rakentamiseen on hienovaraisemman vallankäytön puitteissa paremmat edellytykset. Vaikka Millerin ja Rosen Foucault'lainen analyysi antaakin kriittisen näkökulman vallankäytön dynamiikkaan, pyritään allianssissa luomaan yhteistyösuhteeseen perustuvaa turvallista tilaa, jossa asiakkaan on mahdollista saada aikaan haluttu muutos. Keskeinen teema hallintavallassa ja allianssissa liittyi käytettävissä oleviin resursseihin. Resurssit voidaan nähdä joko saatavissa olevina palveluina, työntekijän tietotaitona tai siinä, mikä rajoittaa asiakkaan tasavertaista asemaa. Näitä näkökulmia voi olla esimerkiksi alaikäisyys, kehitysvammaisuus tai muu heikentynyt kyky olla vuorovaikutuksessa tai punnita olemassa olevien vaihtoehtojen vaikutuksia tai järkevyyttä, saati ilmaista omaa mielipidettä. Millerin ja Rosen (2010) mukaan erilaiset asiantuntijuuden muodot – tässä sosiaalityöntekijät tai psykoterapeutit – samalla sekä kunnioittavat yksilöllisyyttä ja yksityisyyttä että tekevät siitä julkisesti hallittavaa, kuten sielun ortopediassa ikään.

Vaikka Millerin ja Rosen teoria ei varsinaisesti kuvaakaan allianssissa ilmenevää valtaa, koen että heidän valtamentaliteettiteoriansa on sopinut hyvin sosiaalityön ja psykoterapian allianssin tarkasteluun. Ensinnäkin Millerin ja Rosen teoriassa valta ei ilmene vain institutionaalisisella tasolla, vaan myös useissa suhteeseen perustuvissa ohjausmekanismeissa eri yhteiskunnan tasoilla. Allianssi voidaan nähdä osana sellaisia ohjausmekanismeja, jotka vaikuttavat yksilöiden toimintaan. Tämä näkemys on myös linjassa Millerin ja Rosen kuvauksen kanssa siitä, että vallan rationaliteetit ja teknologiat tunkeutuvat erilaisiin interventioihin, joissa allianssi voidaan tulkita yksilön käyttäytymistä ja ajattelua muokkaavaksi teknologiaksi. Kolmanneksi Millerin ja Rosen näkökulma hallintavaltaan liittyvästä tiedon ja subjektiviteetin hyödyntämisestä istuu siihen ajatukseen, että allianssi toimii tietoon perustuvana rakenteena sinänsä ja sen tavoite on asiakkaan toimijuuden lisääminen. Viimeiseksi Millerin ja Rosen teorian näkökulmasta allianssi voidaan liittää autonomian ja itsemääräämisoikeuden kontekstiin, jossa allianssi joko rajoittaa tai tukee niitä vallankäytön seurauksena.

Toisaalta joitain rajoitteitakin teorian käytössä voitaneen nähdä. Allianssi käsitteenä pohjautuu yksilön autonomiaan ja voimavaroihin, kun taas Miller ja Rose tarkastelevat enemmän hallinnan ja ohjauksen ulottuvuutta. Se myös tarkastelee valtaa stabiilina järjestelmänä allianssin ollessa jatkuvasti muutoksessa oleva suhde tai tila, jossa vallan ilmenemismuodot ovat samaan aikaan päällekkäisiä mutta myös vaihtelevia. Näin monimutkainen ja alati muuttuva allianssin dynamiikka ei tule täysin huomioiduksi. Millerin ja Rosen teoria ei myöskään allianssin tapaan korosta yksilöllistä kokemusta ja vastavuoroisuutta. Toisaalta mikrosuhteissa ilmenevän vallan tarkastelussa on Millerin ja Rosen teoriassa otettu huomioon muun muassa yksilön itseohjautuvuus, sosiaalisten odotusten mukainen käyttäytyminen ja arkipäiväinen neuvottelu ja päätöksenteko sekä tiedon jakaminen suhteessa. Allianssin tarkastelu vaatisi kenties ainakin tässä kontekstissa monialaista teoreettista viitekehystä, jossa vallan tarkasteluun yhdistyy yhteiskunnallisten rakenteiden lisäksi sosiaaliset suhteet.

Kaiken kaikkiaan valittu näkökulma piti sisällään suuren joukon toisiinsa kietoutuneita ilmiöitä, joita oli paikoin vaikea erotella toisistaan. Pohdinkin tutkielman eri vaiheissa, valitsinko liian laajan aiheen, sillä jo pelkän sosiaalityön kontekstissa olevan vallan tarkastelu olisi ollut itsessään työlästä. Toisaalta sosiaalityön valtaa on jo käsitelty joukossa tutkimuksia ja tutkielmia, enkä usko, että olisin saanut niihin nähden esiin uusia näkökulmia. Sosiaalityön terapeuttisen heijasteen vertaaminen psykoterapiaan toi esiin neitseellisempää näkökulmaa, jota ei ole tiettävästi tästä näkökulmasta tarkasteltu. Aiheen lisäksi myös valittu aineisto osoittautui laajaksi. Toisaalta jokainen valittu lähde toi vallan ja allianssin tarkastelun näkökulmasta jotain uutta ja kiinnostavaa. Koen myös, että onnistuin pitämään sosiaalityön ja psykoterapian näkökulmat tasapainossa valitessani juuri nämä julkaisut. Rajatumpi aineisto olisi tosin mahdollistanut syvemmälle yltävän analyysin.

Johdannossa nostin esiin kysymyksen eettisestä vallankäytöstä käsillä olevassa tilanteessa, jossa mielenterveyden kriisi haastaa erilaisia auttajatahoja. Vallankäytön tarkastelun perusteella voidaan perustellusti todeta, että työntekijän on tärkeä tunnistaa ja osata arvioida vallankäytön dynamiikkaa laajemmin osana yhteiskuntaa ja omaa organisaatiota mutta myös osana omaa työskentelyään. Tarkastelu voi nostaa esiin sekä rakenteellisia ja institutionaalisia että suhdeperustaiseen työhön liittyviä tekijöitä, jotka eivät välttämättä ole ilmeisiä. Samalla vallankäytön ja vallan ilmentymien reflektointi voi kehittää eettisiä ja oikeudenmukaisia käytäntöjä sekä auttaa tunnistamaan asiakaslähtöisiä, emansipoivia ja osallisuutta lisääviä asenteita ja käytäntöjä ja välttämään lataamista yksilön harteille sitä, minkä kantaminen ei sinne kuulu. Vallankäytön tarkastelu eettisten silmälasien läpi voi sen sijaan auttaa aidon allianssisuhteen rakentamisessa ja näin lisätä työn vaikuttavuutta, jolla on merkitystä niin yhteiskunnallisesti kuin inhimillisestikin. Eettinen vallankäyttö yhdistyy näin kysymyksen sen käytön tarkoituksesta.

LÄHTEET

- Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinmenetelmistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Työpaperi 33/2019. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, Helsinki.
- Aikio, S. 2017. Viisi näkökulmaa valtaan. Sosiaalityön taustalla olevien valtakäsitysten teoreettista pohdintaa. Monografia - väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto.
- Alhanen, K. 2014. Vaarantunut suojelevalta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän uhkatekijöistä. Raportti 24/2014. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos, Helsinki.
- Alhanen, K. 2007. Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault'n filosofiassa. Väitöskirja. Gaudeamus, Helsinki.
- Anderson, H. G., Anderson, H., Gehart, D. R. & Gehart, D. 2006. Collaborative therapy: Relationships and conversations that make a difference. Routledge, Hoboken.
- Banks, S. (2020). Ethics and Values in Social Work. Bloombury Publishing Plc, UK.
- Bordin, E. 1979. The generalizability of the psychoanalytic concept of the working alliance. *Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 16(3), p. 252–260.
- Browne, T. K. 2018. Depression and the self: meaning, control and authenticity. Cambridge: University Press., Cambridge.
- Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. Toim. 2021. Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa. Vastapaino, Tampere.
- Day, P. 1979. Care and Control: A Social Work Dilemma. *Social Policy and Administration*, 13(3), p. 206–209.
- Eerola, H. 2022. Psykoterapian aloittaminen ja psykoterapian muodot. Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto- [Luettu 20.10.2023] Saatavissa: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk01311>
- Eteläpelto, A., Heiskanen, T. & Collin, K. 2011. Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa, s. 11-32.

- Ferrari, R. 2015. Writing narrative style literature reviews. *Medial Writing*. Vol. 24, 2015 – Issue 4, p. 230–235.
- Fors, M. 2021. Power Dynamics in the Clinical Situation: A Confluence of Perspectives. *Contemporary Psychoanalysis*. Volume 57, 2021 - Issue 2. p. 242–269.
- Foucault, M. 1954. *Maladie mentale et personnalité*. Presses Universitaires de France, Paris. Saatavissa: <https://psychanalyse.com/pdf/maladiementaleetpersonnalite>.
- Foucault, M. & Määttä, S. 2013. *Klinikan synty. Niin & Näin*, Tampere. Ranskankielinen alkuteos: *Naissance de la clinique: Une archéologie du regard médical*, 1963.
- Foucault, M., Kilpeläinen, T., Määttä, S. & Pii, J.H. 2014. *1994. Parhaat. Niin & näin*, Tampere. Ranskankielinen alkuteos: *Dits et écrits I-IV. 1954-1975*.
- Foucault, M. & Nivanka, E. 2014. *Tarkkailla ja rangaista*. Otava, Helsinki. Ranskankielinen alkuteos: *Surveiller et punir. Naissance de la prison*, 1975.
- Foucault, M. & Määttä, M. 2010. *Sanat ja asiat*. Gaudeamus, Helsinki. Ranskankielinen alkuperäisteos: *Les mots et les choses: Une archéologie des sciences humaines*, 1966.
- Foucault, M. & Sivenius, K. 2010. *Seksuaalisuuden historia. Tiedontahto. Nautintojen käyttö. Huoli itsestä*. Gaudeamus, Helsinki. Kolmiosainen alkuperäisteos: *Histoire de la sexualité. 1976–1984*.
- Gadamer, H. G. 2005. *Hermeneutiikka: Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa*. Vastapaino, Tampere.
- Gergov, V. 2022. *Psychotherapeutic intervention for adolescents with mental disorders. Effectiveness and predictors of treatment outcome*. Doctoral Programme in Clinical Research (KLTO), Department of Psychology and Logopedics, Faculty of Medicine, University of Helsinki.
- Havakka, P. 2018. *Sosiaaliset riskit – määritelmiä ja merkitys yhteiskunnassa*. Teoksessa: *Ahteensivu, A., Koskinen, L., zKulmala, J. & Havakka, P. Riskienhallinnan ajankohtaisia teemoja*. Tampere University Press, Tampere, s. 124-177.
- Helén, I. 1994. *Michel Foucault'n valta-analytiikka*. Teoksessa: *Heiskala, R. (toim.) Sosiologisen teorian nykysuuntauksia*. Gaudeamus, Tampere, 270-315.
- Horvath, A. (2017). *Research on the Alliance: Knowledge in search of a theory*. *Psychotherapy Research*, 28:4, 499-516.
- Huttunen, M.O. & Kalska, H. (toim.) 2020. *Psykoterapiat*. Duodecim, Helsinki. Duodecim oppiportti. E-kirja.
- Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L. 2007. *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen*. Turun yliopisto. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja. Tutkimuksia ja raportteja A:51.

- Juvonen, T., Lindh, J., Pohjola, A. & Romakkaniemi, M. 2018. Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018. UNIpress, Helsinki, E-kirja.
- Kaisto, J. & Pyykkönen, M. 2010. Hallintavalta. Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Gaudeamus, Helsinki.
- Kaipio, K. & Murto, K. 1980. Toimiva yhteisö. Gummerus, Jyväskylä.
- Kangasniemi, M, Utriainen, K. Ahonen, S-M., Pietilä, A.M., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. Hoitotiede, 2013, vol. 25 (4), s. 291-301.
- Karjalainen, P., Liukko, E. & Muurinen, H. 2023. Sosiaalityön vaikuttavat toimintamallit. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos. [Lainattu 4.11.2023] saatavissa: <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/sosiaalihuollon-kehittamisohjelma/sosiaalityon-vaikuttavat-toimintamallit>
- Karkulehto, S. 2010. Foucault: Seksuaalisuuden historia. Filosofia.fi -blogikirjoitus. [Lainattu 24.10.2023] Saatavissa: <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/foucault-seksuaalisuuden-historia>
- Koivusalo, M. 2001. Michel Foucault ja tuottavan vallanjärjestys. Teoksessa: Tontti, J. & Mäkelä, K. (toim.) Filosofien oikeus II. Suomalainen lakimiesyhdistys, Helsingin, 257-294.
- Koivusalo, M. 2012. Kokemuksen politiikka. Michel Foucault'n ajattelujärjestelmä. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Kolehmainen, M. 2021. Parisuhteen tunnesäännöt. Teoksessa: Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (toim.) Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa. Vastapaino, Tampere.
- Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Edita Prima Oy, Helsinki.
- Kääriäinen, A. 2016. Sosiaalityön dokumentointi: suhde tietoon ja toimintaan. Teoksessa: Törrönen, M., Hänninen, K., Jouttimäki, P., Lehto-Lundén, T., Salovaara, P., Veistilä, M. & Anttonen, A. (toim.), Vastavuoroinen sosiaalityö. Gaudeamus, Helsinki.
- Laukkala, T., Suominen, I., Granö, N., Talaslahti, T., Koponen, H. & Marttunen, M. Psykoterapiaan ohjaaminen ja psykoterapian tuloksellisuuden seuranta. [Lainattu 20.10.2023] Saatavissa: <https://www.duodecimlehti.fi/duo15793>
- Leiman, M. 2020. Vaikuttavuustutkimuksen pulmallisuus psykoterapiassa. Teoksessa: Huttunen, M.O. & Kalska, H. Psykoterapiat. Duodecim, Helsinki, 14-23.

- Leinonen, L. 2020. Sosiaalityön ja terapian rajapinnalla. Sosiaalityön terapeuttinen orientaatio ja ammatillinen itseymmärrys psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto.
- Miller, P. & Rose, N. 2010. Miten meitä hallitaan. Suom. Suikkanen, R. Vastapaino, Tampere.
- Miller, P. & Rose, N. 1997. Köyhiä ohjelmoimassa: köyhyyslaskelma ja asiantuntijatieto. Teoksessa Biovallan kysymyksiä. Kirjoituksia köyhyyden ja sosiaalisten uhkien hallinnoimisesta. Teoksessa: Hänninen, S. & Karjalainen, J. (toim.) Gaudeamus, Tampere, s. 111-149.
- Mäntylä, N. 2023. Kansa oikeusvaltion uhkana? Teoksessa: Mäntylä, N., Viljanen, J., Perttola, L. & Airaksinen, J. Tieto, valta ja vaikuttaminen oikeusvaltiossa. Gaudeamus, Helsinki. E-kirja, s. 32-53.
- Ng, S. H. 1980. The Social Psychology of Power. Academic Press Inc. (London) Ltd. Printed in Great Britain by St. Edmundsbury Press, Bury St. Edmunds, Suffolk.
- Niemi, P. 2018. Hyvä, paha valta. Teoksessa: Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. s. 31-54.
- Paananen, J., Lindholm, C., Stevanovic, M., Weiste, E., Valkeapää, T. & Tuhkanen, S. 2023. Me ja te mielenterveyskuntoutuksen päätöksentekokeskusteluissa. Teoksessa: Paananen, J., Lindeman, M., Lindholm, C. & Luodonpää-Manni, M. Kieli, hyvinvointi ja haavoittuvuus: kohti kielellistä osallisuutta. Gaudeamus, Helsinki. E-kirja, luku 9.
- Puusa, A. & Julkunen, S. 2020. Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa: Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus, Helsinki. E -kirja, luku 11.
- Pyökäri, N. 2017. Terapeuttinen yhteistyösuhdenuoren psykoterapiassa. Suomen lääkirilehti 14/2017, s. 927- 932.
- Rautiainen, E-L. 2010. Co-construction and collaboration in couple therapy for depression. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research, 396, Jyväskylän yliopisto.
- Raunio, K. 2009. Olennainen sosiaalityössä. Gaudeamus, Helsinki.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom-Ylänne, S. & Paavilainen, E. 2011. Tutkimuksen voimasanat. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Rose, N. 1991. Governing by numbers: Figuring out democracy. Accounting, Organizations and Society. Vol. 16, Issue 7, P. 673-692.
- Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja. [Lainattu 9.10.2023] Saatavissa: https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf

- Sheedy, M. 2012. *More themes in Social Work: Power, Poverty, Politics and Values*. UK Higher Education OUP Humanities and Social Sciences Health and Social Welfare Series. McGraw-Hill Education, New York City.
- Spargo, T. 2017. *Foucault e a teoria queer: seguido de Ágape e êxtase: orientações pós-seculares*. Argos autêntica, Rio de Janeiro.
- Tapola-Haapala, M. 2017. Yhdysvaltalainen clinical social work kulttuurisena ilmiönä. Teoksessa: Maija Jäppinen & Anna Metteri & Satu Ranta-Tyrkkö & Pirkko-Liisa Rauhala (toim.) *Kansainvälinen sosiaalityö: Käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja*. Sosiaali työn tutkimuksen vuosikirja 2016. Unipress, Kuopio, s. 75–98.
- Terapiatetulinjaan.fi. 2023. [Lainattu 29.10.2023] Saatavissa: <https://terapiatetulinjaan.fi/>
- Therborn, G. 2019. *Eriarvoisuus tappaa*. Vastapaino, Tampere.
- Tiisala, T. 2010. Foucault, Michel. *Filosofia. fi* -blogikirjoitus. [Lainattu 24.10.2023] Saatavissa: <https://filosofia.fi/fi/ensyklopedia/foucault-michel>
- Tiisala, T. 2021. Foucault, Neoliberalism, and Equality. *Critical Inquiry* , vol. 48 , no. 1, p. 23-44.
- Tikkala, L. 2019. Sosiaalityön asiantuntijuuden silloittava orientaatio. Teoksessa: Pohjola, A., Kemppainen, T., Niskala, A. & Peronius, N. (toim.) *Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö*, s. 303–319.
- Turner, J. C. 1991. *Social Influence*. Open University Press, Great Britain by Woolnough Bookbinding Ltd, Irthlingborough.
- Valvira. 2023. Potilas- ja asiakirjakirjaukset. [Lainattu 27.12.2023] Saatavissa: <https://valvira.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/potilas-ja-asiakasasiakirjat>
- Vilkka, H. 2023. *Kirjallisuuskatsaus metodina, opinnäytetyön osana ja tekstilajina*. Art House, Helsinki.

Liite 1: Aineistotaulukko

1. Aikio, S. 2017. Viisi näkökulmaa valtaan. Sosiaalityön taustalla olevien valtakäsitysten teoreettista pohdintaa. Monografia - väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta, Lapin yliopisto	
Tarkoitus, tutkimuskysymys, ja metodit	Johtopäätökset
<ul style="list-style-type: none"> - Tarkoituksena on lisätä teoreettista tietämystä siitä, miltä sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kohtaamiset näyttävät eri valtaotteiden näkökulmista - Tutkimuskysymys: Millaisia valtakäsityksiä sosiaalityön taustalta löytyy ja miten valtaa käytetään sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisissä kohtaamisissa? - Viiden valtanäkökulman teoreettinen vertailu: neljän työkalua (valta rajoittamisena, valta riippuvuutena, valta vuorovaikutuksellisenä kykynä, valta suostumuksen organisointina) vallan tarkasteluun. Vertailukohteena on valta hallintana. - Valtateorioiden vertailu empatiaan (tutkimuskirjallisuus ja tutkijan omat kokemukset) 	<ul style="list-style-type: none"> - Valtaotteet vaikuttavat merkittävästi siihen, miten sosiaalityöntekijä lähestyy ja arvioi asiakasta ja toimii hänen kanssaan. - Valtaotteeseen liittyy sosiaalityöntekijän näkemys ja ymmärrys vallan perustasta, vallan luonteesta, vallan suhteen tietoon, toimijoihin, intresseihin sekä sosiaalityön tehtäviin ja prosesseihin. - Valtaotteet voidaan ymmärtää käsitteellisinä työkaluina, joilla tarkastellaan ja arvioidaan asiakaita, asiakastyön erityisyyttä, työn ongelmakohtia ja vaihtoehtoisia lähestymistapoja sosiaalityössä
2. Fors, M. 2021. Power Dynamics in the Clinical Situation: A Confluence of Perspectives. Contemporary. Psychoanalysis. Volume 57, 2021 - Issue 2. p. 242-269	
Tutkimuskysymys, tarkoitus ja metodit	Johtopäätökset
<ul style="list-style-type: none"> - Tarkoituksena valaista psykoterapian valtakäsityksiä ja havainnollistaa, kuinka eri dynamiikat voivat toimia ja vaikuttaa samanaikaisesti - Miten ammatillinen valta, transferenssinen valta, sosiopoliittinen valta ja byrokraattinen valta ilmenevät psykoterapiasuhteessa? - Tapaustutkimus "Sonja" 	<ul style="list-style-type: none"> - Psykoterapiassa erilaiset voiman ilmentymät ovat toisiinsa kietoutuneita ja näkyvät ainakin neljällä tasolla.
3. Gergov, V. 2022. Psychotherapeutic intervention for adolescents with mental disorders. Effectiveness and predictors of treatment outcome. Doctoral Programme in Clinical Research (KLTO), Department of Psychology and Logopedics, Faculty of Medicine, University of Helsinki	
Tutkimuskysymys, tarkoitus ja metodit	Johtopäätökset
<ul style="list-style-type: none"> - Tavoitteena oli tutkia psykoterapeuttisten interventioiden vaikuttavuutta nuoruusikäisillä psykiatrisilla avohoidon potilailla sekä selvittää vaikuttavuuteen ja hoidon keskeyttämiseen yhteydessä olevia sosiodemografisia, kliinisiä ja hoitoon liittyviä muuttujia, sekä tutkia potilaan omien odotusten ja potilaan ja terapeutin välisen yhteistyösuhteen merkitystä hoitotulosta ennustavina tekijöinä. - Itsearviointimittarit: BDI-21, SDQ ja CORE-OM, TBK, WAI-P, terapeutin arvio WAI-T - 58 + 104 nuorta aineistossa 	<ul style="list-style-type: none"> - Psykoterapeuttiset interventiot osoittautuivat vaikuttaviksi mielenterveyden häiriöistä kärsivien nuorten hoidossa vähentäen psyykkisiä oireita ja parantaen toimintakykyä. Suurin muutos ilmenei ensimmäisen kuuden kuukauden hoidon aikana. Intervention tiiviys oli keskeisin hoidon vaikuttavuuteen yhteydessä oleva tekijä, mutta hoitomuoto ei ollut yhteydessä parempaan hoitotulokseen. Nuorten ja terapeutin arviot yhteistyösuhteesta 6 säilyivät vakaina läpi hoidon, mutta ne eivät olleet yhteydessä toisiinsa. Hyvä yhteistyösuhteesta 6 säilyivät vakaina läpi hoidon, mutta ne eivät olleet yhteydessä toisiinsa. Hyvä yhteistyösuhteesta 6 säilyivät vakaina läpi hoidon, etenkin hoidon alussa nuoren arvioimana, ja ollessaan yhtenevä terapeutin arvioiden kanssa. - Nuoret, joilla oli eksternalisoivia oireita ja vähäinen odotus oman roolinsa aktiivisuudesta hoidossa olivat korkeammassa riskissä keskeyttää interventio samoin kuin nuoret, jotka kokivat yhteistyösuhteen heikoksi tai se heikkeni hoidon edetessä.
4. Niemi, P. 2018. Hyvä, paha valta. Teoksessa: Laitinen, M. & Niskala, A. (toim.) Asiakkaat toimijoina sosiaalityössä. s. 31-54	
Tutkimuskysymys, tarkoitus ja metodit	Johtopäätökset
<ul style="list-style-type: none"> - Tarkoitus hahmottaa hyvää ja paha valtaa ja niiden käyttöä sosiaalityössä. Näkökulmana asiakkaan osallisuus ja toimijuus - Valtateoriat ja etiikan teoriat 	<ul style="list-style-type: none"> - Valta kietoutuu toimijuuteen ja osallisuuteen - Valta on osa rakenteita ja näkyy säännöissä ja resursseissa, jotka vaikuttavat toiminnan tasoon - Kaikki sosiaalinen järjestys edustaa vallankäyttöä - Hyvä vallankäyttö laventaa vaihtoehtoja, paha vallankäyttö kaventaa niitä. Hyvä valta: myönteiset etuus/palvelupäätökset, eettinen päätöksenteko - Paha valta: Manipulointi, pakottaminen, sorto, hyväksikäyttö, liiallinen kontrollointi, morali-sointi. Asiakkaan rooli on valita sosiaalityöntekijän valmiiksi tarjotusta toimintavaihtoehtoista. Tuomitsevuus estää hedelmällisen asiakassuhteen - Yksilönvapauden ajoittaminen voi olla hyvää tai paha valtaa. Joskus on perusteltua (esim. jos yksilö vahingoittaa itseään tai muita, ts. rajoittaminen asiakkaan edun nimissä)

5. Kolehmainen, M. 2021. Parisuhteen tunnesäännöt. Teoksessa: Brunila, K., Harni, E., Saari, A. & Ylöstalo, H. (toim.) Terapeuttinen valta. Onnellisuuden ja hyvinvoinnin jännitteitä 2000-luvun Suomessa. Vastapaino, Tampere.	
Tutkimuskysymys, tarkoitus ja metodit	Johtopäätökset
<ul style="list-style-type: none"> - Minkälaisia tuntemiseen liittyviä sääntöjä parisuhteisiin ja seksuaalisuuteen liitetään ja miten nämä säännöt ovat sukupuolittuneita? - Tarkoituksena lisätä ymmärrystä siitä, miten terapeuttinen valta toimii tunnesääntöjen kautta sekä miten tunnesäännöillä tuotetaan sukupuoleen ja seksuaalisuuteen liittyviä valtasuhteita - Etnografinen tutkimus, osallistuva havainnointi 	<ul style="list-style-type: none"> - Sukupuolieroa ja -hierarkiaa ylläpidetään hienovaraisten mekanismien kautta: sukupuolittuneet tunnesäännöt/tunnesääntöjen käyttö sukupuolieron uusintamiseen tai tuottamiseen - Tunnesääntöjä tuotetaan 1. heteroseksuaalisuuden luonnollisena pitämisen, 2. tunteiden kautta määritellyn sukupuolen painottamisen ja 3. sukupuolen välistä hierarkiaa ylläpitävien tunnesääntöjen kautta - Naisille ja miehille on terapeuttisen vallan konteksteissa erilaisia odotuksia - Terapeuttiset käytännöt ovat itsessään valtasuhteiden läpäisemiä ja tuottavat valtasuhteita
6. Leinonen. L. 2020. Sosiaalityön ja terapian rajapinnalla. Sosiaalityön terapeuttinen orientaatio ja ammatillinen itseymmärrys psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteiden laitos, Itä-Suomen yliopisto.	
Tutkimuskysymys, tarkoitus ja metodit	Johtopäätökset
<ul style="list-style-type: none"> - Tarkoitus: sosiaalityön terapeuttisen orientaation ja ammatillisen itseymmärryksen tarkastelu psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa - Tutkimuskysymys: Millaisia sisältöjä ja merkityksiä terapeuttinen orientaatio saa psykiatrisen sosiaalityön ammatillisessa itseymmärryksessä? - Kyselyaineisto (n=3249) - Määrällinen ja laadullinen osa + 8 teemahaastattelua - Monimenetelmäinen tutkimusote: analyysi SPSS -ohjelmalla ja aineistolähtöinen sisällönanalyysi (hermeneuttinen tulkintatapa) - Teoreettinen viitekehys: Niklas Luhmannin sosiaalisten osajärjestelmien rakentuminen & egologinen kommunikaatio 	<ul style="list-style-type: none"> - sosiaalityöntekijöiden suhde psykologiseen tietoon ja siihen pohjautuva sosiaalityön terapeuttisuusaste muovaavat sekä sosiaalityön ammatillista itseymmärrystä että asemaa psykiatrisessa hoidossa - Sosiaalityön terapeuttinen orientaatio psykiatrisessa kontekstissa tuo esiin sekä haasteita että mahdollisuuksia - Psykiatrisen hoitotyön ääripäät näkyvät terapiaan perustuvaksi hoitotyöksi tai sosiaaliturvaohjaukseen kiinnittyväksi tukityöksi, jolloin psyykkisen voiminnan kysymykset sivuutetaan
7. Tikkala, L. 2019. Sosiaalityön asiantuntijuuden silloittava orientaatio. Teoksessa: Pohjola, A., Kemppainen, T., Niskala, A. & Peronius, N. (toim.) Yhteiskunnallisen asemansa ottava sosiaalityö, 303–319.	
Tutkimuskysymys, tarkoitus ja metodit	Johtopäätökset
<ul style="list-style-type: none"> - Tavoitteena sosiaalityön asiantuntijuuden ja osaamisen kriittinen tarkastelu ja uudelleenarvointi silloittavan sosiaalityön orientaation näkökulmasta - Kirjallisuuskatsaus - Empiirinen aineisto Jan Fookin esittämän lähestymistavan pohjalta (painopisteenä tunnistaa vallan rakenteet käsitteiden ja kategorioiden toimintatavoissa) 	<ul style="list-style-type: none"> - Sosiaaliset suhteet ja toimintatavat ovat muuttuneet teknologisen kehityksen seurauksena > sosiaalityön tehtävä sosiaalisen elämämaailman monimuotoisuuden tunnistaminen. - Sosiaalista tulisi konstruoida käsitteellisesti ja luoda sosiaalityön toimivia rakenteita eri kohtaamisen tasoille - Digitalisaatio haastaa perinteistä kasvokkain toteutuvaa kohtaamista
8. Paananen, J., Lindholm, C., Stevanovic, M., Weiste, E., Valkeapää, T. & Tuhkanen, S. 2023. Me ja te mielenterveyskuntoutuksen päätöksentekokeskusteluissa. Teoksessa: Paananen, J., Lindeman, M., Lindholm, C. & Luodonpää-Manni, M. Kieli, hyvinvointi ja haavoittuvuus: kohti kielellistä osallisuutta. Gaudeamus, Helsinki. E-kirja, luku 9.	
Tutkimuskysymys, tarkoitus ja metodit	Johtopäätökset
<ul style="list-style-type: none"> - Tarkoituksena tarkastella, miten yhdenvertaisuus ja yksilöllinen ote näkyvät mielenterveyskuntoutujien päätöksentekokeskusteluissa yhteisöllisessä kuntoutuskontekstissa (Klubitalo) ohjaajien päätöksentekohetkissä - Aineisto: Klubitalossa kuvatut ryhmäkeskustelut (29 videota), joissa on tunnistettu 449 ohjaajien tekemää ehdotusta. (Me ja te - pronominit sisältäviä kokoelmia, n=119) - Metodi: Keskusteluanalyysi; keskusteluanalyttinen ja vuorovaikutuslingvistinen tarkastelu. Fokuksena me ja me -pronomien käyttö ohjaajien tekemisissä päätöksentekohetkissä 	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteisöllinen toimintamalli näkyy päätöksenteon viittauskäytännöissä: kaikkiin tai keneen tahansa viittaavat ehdotukset ovat yleisempiä kuin rajatumpaan, puhujan ulkopuoliseen joukkoon viittaavat. Myös, kun ohjaaja viittaa kuntoutujaan ulkoryhmän jäsenenä, tavoite tukee yhdessä toimimisen ideaa- - Kuntoutujien puhuttelu toisessa persoonassa lisää osallistumista päätöksentekokeskusteluun enemmän kuin muun tyyppiset muodot - Muita vaikuttamiskeinoja: kehollisuus, ehdotusten tekeminen, mielipiteiden kysyminen, vastaamisen ja osallistumisen odotus - Institutionaalinen roolijako näkyy vuorovaikutuksessa. Ohjaajat kuljettavat keskustelua, paikkaavat katkoksia ja tarkkailevat ryhmän osallistumista. - Ohjaajien kontrolli lisää osallistumisen mahdollisuuksia

Liite 2: Aineiston vallan ja allianssin asiasanat

Sosiaalityö	Vallan näkökulma	Allianssin näkökulma
Aikio, 2017.	Valta Hallinta kontrolli Asiantuntija Asiantuntijatieto Tekniikat Auktoriteetti Neuvottelu Tukitoimille asetetut ehdot	valtasuhde (kontrastina) Asiakassuhde Yhteistoimija Tasaveroisuus Riippuvuus suhteesta
Niemi, 2018.	Valta Hienovarainen valta Ylivalta Säätely Päätökset Kontrolloiminen Voimankäyttö Pakottaminen Manipulaatio Sorto Hyväksikäyttö Yksilönvapauden rajoittaminen Väkivalta	Toimijuus Osallisuus Vallankäyttö suhteessa asiakkaaseen (kontrastina) Asiakassuhde Keskinäinen sopiminen Kumppanuus Valtaistaminen Voimaannuttaminen Dialogisuus/kuunteleminen Asiakaslähtöisyys
Tikkala, 2019.	Valta Asiantuntijuus Auktoriteetti	Suhde Sosiaalinen suhde Yhteistoiminta Jaettu tieto Reflektiivinen asiantuntijuus Joustava kohtaaminen Suhde asiakkaaseen Juridinen suhde Yhteistoimijuus
Leinonen, 2020.	Valta Elämänhallinta Tunteiden hallinta Sairauden hallinta Työelämän hallinta Epätoivon hallinta itsehallinta Stressinhallinta Työn hallinta Tilanteiden hallinta Kontrolli pakko Tuki Interventio	Allianssi Asiakassuhde Suhde Vuorovaikutussuhde Kontrollisuhde (kontrastina) Tasavertainen vuorovaikutus

Psyko-terapia	Vallan näkökulma	Allianssin näkökulma
Fors, 2021.	Valtadynamiikka Yhteiskunnallinen valta Ammatillinen valta Transferenssivalta Byrokraattinen valta	Allianssi Terapeuttinen suhde Hoitosuhde Analyyttinen suhde Emotionaalinen suhde Kiintymyssuhteen vaikutus asiakas-terapeuttisuhde
Kolehmainen, 2021.	Valta Valtasuhde Tunnesäännöt Seksuaalisuuteen liittyvät säännöt Tunnenormisto Sukupuolnormisto Sukupuolten välinen hierarkia Terapeuttinen valta Valvonta Itse-tekniikat itsen muokkaajina Muistuttaminen Ruumiillinen ehdollistaminen Sanktiot Psykykinen hallinta	Asiantuntijatuki Terapeutin tulkkaukset Ohjaus terapisuhteessa
Gergoc, 2022	Allianssilla vaikuttaminen Terapeuttinen interventio Hoitosuosituksien Terapeutin käyttämä asiantuntijuus	Terapeuttinen allianssi Yhdessä määritellyt tavoitteet
Paananen ym. 2023	Institutionaalinen roolijako Kontrolloiva ote Ammatillainen mahdollistajana	Houkuttelu Yhdenvertaisuus tasa-arvoinen osallistuminen Jaettu päätöksenteko

Liite 3: Vallan ja allianssin ilmentymät valitussa kirjallisuudessa

Näkökulma: SOSIAALITYÖ		
ARTIKKELI (Kirjoittajat & vuosi)	Rationaliteetit/ ajattelutavat/ teorit	Teknologiat/asioihin puuttumisen välineet suoraan tai hienovä- raisesti
Aikio, 2017.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ <i>Valta rajoittamisena</i>: Sopii aktivointitoimia korostavassa työöteessä. Edustaa negatiivista, konfliktuaalista, ulkoista käsitystä. Perustuu toimijoiden väliset resurssieroihin. Eniten kritisoitu vallankäytön muoto sosiaalityössä. ➤ <i>Valta riippuvuutena</i>: Sopii yksilökohtaiseen palveluohjaukseen ja systeemiteorian mukaiseen työhön. Edustaa ulkoista, mikro-rakenteellista ja toimijoiden välisiin vaihtoihin perustuvaa valtaa. Riippuvuusteoria on rajoittamisteoriaa myönteisempi: osapuolet hyötyvät toisistaan ➤ <i>Valta vuorovaikutuksellisenä kykyinä</i>: Edustaa toimijoiden välisiin resurssieroihin ja vallan käytön oikeutettavuuteen perustuvaa valtaa. Vallankäytön oikeutettavuus on keskeinen asiakassuhteeseen vaikuttavista tekijöistä ➤ Valta suostumuksen organisointina: vallassa on kyse suostumuksen ja voiman välisestä suhteesta. Sosiaalityöntekijän tehtävänä saada asiakkaan suostumus. Tasapainottelua ideologisen muokkaustyön ja voiman välillä ➤ Valta hallintana: Sopii konstuktivistista ja valta suostumuksen organisointina kriittistä sosiaalityötä edustavaan työhön 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Arviointien tekeminen ➤ Työn tavoitteet ja suunnitelmat ➤ Suhteen luominen ➤ Sosiaalityöntekijän reflektio ➤ Suostumuksen hankkiminen ➤ Asiantuntijatieto
<p>Allianssi/valta: Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan väliseen suhteeseen ja kohtaamiseen vaikuttaa ainakin seitsemän elementtiä: vallan perusta, vallan luonne, intressit, tieto, toimijat ja prosessin ja sosiaalityön tehtävät. Valtaotteet vaikuttavat merkittävästi siihen, miten sosiaalityöntekijä lähestyy ja arvioi asiakasta ja toimii hänen kanssaan. Sosiaalityöntekijän ajattelun ja toiminnan suunta asiakastyössä on sidoksissa siihen, millaisena hän pitää valtaa perustaltaan ja luonteeltaan, miten hän ymmärtää vallan ja tiedon, toimijoiden, intressien ja sosiaalityön tehtävien välisen suhteen ja miten hän käsittää vallan prosessina.</p>		
Leinonen, 2020.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Hoidollisuus perustehtävänä (psykologiseen tietoon perustuva mielenterveystyö) ➤ Psykoterapeuteiksi kouluttautuneiden sosiaalityöntekijöiden substanssiosaamisen yhdistyminen ➤ Terveysteen ja sairastamiseen liittyvät sosiaaliset näkökohdat ➤ Terveysosiaalityön tasavertainen vuorovaikutus ilman moraalista arvolatausta, kontrollia ja pakkoa ➤ Psykiatrisen sosiaalityön yhteiskunnalliset toimintaedellytykset 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ennakointi ➤ Itsetuntemus ➤ Työntekijän persoonallisuus työvälineenä ➤ Asiantuntijuus ➤ Toivotyöskentely ➤ Auttamissuhde interventiona ➤ Kulttuurinen pääoma ➤ Interventiot
<p>Allianssi/valta: Asiakastyö perustuu inhimilliseen kanssakäymiseen asiakkaan ja sosiaalityöntekijän välillä. Sosiaalityöntekijän tavoitteena (ja hänen vastuullaan) on luoda toimiva vuorovaikutussuhde asiakkaaseen. Vuorovaikutussuhde rakennetaan terapeutillisella ja dialogisella otteella. Auttamissuhde itsessään voi olla interventio. Itseohjautuvuuteen tukeminen. Tuen ja kontrollin -dilemman ratkaiseminen: psykososiaalinen tuki voi sisältää tehostettua kontrollia.</p>		
Niemi, 2018.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Valtateorit: liberalistinen, paternalistinen ➤ Ymmärrys etiikasta/etiikan teorit/ ➤ Päätöksenteon eettiset rationaliteetit ➤ Moraalinen käsitteistö ➤ Kontekstuaalisuus kohtaamisessa ➤ Strukturoinnin merkitys 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ lainmukaiset päätökset ➤ Työntekijän asenne ➤ etiikka mukana päätösten tekemisessä ➤ Ajan ja paikan valinta ➤ Toiminnan avaruuden strukturointi ➤ Perusteltujen vastalauseiden kuuleminen ➤ Yksilöllinen arvostelukyky ➤ Käytettävissä olevat resurssit
<p>Allianssi/valta: Niin sanotun pahan vallan käyttö (liiallinen kontrollointi, asiakkaan moralisointi tai tuomitseminen estää allianssin syntymistä. Mitä enemmän kontrollia, sitä heikompi allianssi. Kuitenkin syyllistämisen välttäminen voi välttää tarpeellisen/terveen syyllisyyden tunteen syntymistä ja eteenpäin menemisen. Ruumillisuus ja mikrososiaaliset ilmiöt vaikuttavat suhteessa olevaan valtaan</p>		
Tikkala, 2019.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Työn organisoinnin ymmärtäminen viestintäteknologisten toimintamallien avulla ➤ Digiteknikan vaikutus sosiaalisiin suhteisiin ja elämämaailman monimuotoutumiseen ➤ Sosiaalisen -käsitteen konstruointi ➤ Reflektiivisyys osana tiedonmuutosta 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Digiteknikan välineet/verkkovälitteiset kanavat ➤ Sosiaalityön monimuotoisen osaamisen sisältävät palvelut ➤ Ennalta tunnistava työtapa ➤ Asiantuntijuus ja tieto

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kasvokkain tehtävän työn vähenemisen vaikutusten arviointi ➤ Valtaa pitävät rakenteet käytettävien käsitteiden ja toimintatapojen kategorisoinnin osana ➤ Silloittava orientaatio: kontekstuaalisen, elämismaailmalähtöisen orientaation toteuttaminen sosiaalityön käytännöissä/toteuttamisessa ➤ Käsitys asiantuntijuudesta ➤ Kontekstissa tapahtuva asiantuntijuus ja sosiaalisten ilmiöiden tunnistaminen ➤ Sosiaalisen asiantuntijuus: yhteiskunnallisen yhteyden tunnistamista ja yksilötason haasteiden havaitsemista 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Suhde asiakkaaseen
<p>Allianssi/valta: Kohtaamiseen vaikuttaa sosiaalityön toimintarakenteiden digitalisoituminen. Silloittavan orientaation näkökulmasta kohtaaminen rakennetaan joustavaksi ylittäen sosiaalityön ja teknologian välille muodostuneita eroja. Näin vältetään mm. tahattomasti muodostuneita käsitteellisiä ja toiminnallisia valtasuhteita. Tieto ja asiantuntijuus syntyy yhteistyössä neuvottelun ja tiedonjakamisen kautta.</p>		

Näkökulma: PSYKOTERAPIA/TERAPEUTTINEN TYÖ/MIELENTERVEYSTYÖ		
ARTIKKELI (Kirjoittajat & vuosi)	Rationaliteetit/ ajattelutavat/teoriat	Teknologiat/asioihin puuttumisen välineet suoraan tai hienovaraisesti
Fors, 2021.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Psykoterapian valtdynamiikat ➤ Transferenssisuhde asiakkaan ja työntekijän välillä (psykoanalyttinen teoria) ➤ Sosio-poliittiset vaikutusmekanismit ➤ Byrokratia, hallintarakenteet 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Asiantuntijuus ➤ Palvelut ➤ Kohtaaminen ➤ vammaiseläke (päätos) (ei psykoterapiaan kuuluva)
Allianssi/valta: Yhteistyösuhteen tasavertaisuutta pohditaan asiakkaan käytössä olevien resurssien näkökulmasta. Ammattilaisen eettinen vastuu asiakkaan mielipiteen ja äänen mahdollistajana.		
Gergoc, 2022	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Kehitypsykologiset teoriat ➤ Alaikäisten mielen sairaudet ➤ Psykoterapia mielenterveysongelmien hoitomuotona alaikäisillä ja sen tehokkuus 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Vaikuttavuustutkimus ➤ Psykoterapia interventiona ➤ Erilaiset itsearviointimittarit ➤ Sitouttaminen ➤ Yhteistyösuhteen arviointi
Allianssi/Valta: Tutkimuksessa yhteistyösuhteella oli merkitystä psykoterapian vaikuttavuuteen etenkin hoidon alussa. Nuori, jolla oli vähäinen odotus oman roolinsa aktiivisuudesta tai koki yhteistyösuhteen heikoksi, oli korkeammassa riskissä keskeyttää interventio. Valtaa käytettiin esim. nuoren motivointiin ja sitouttamiseen: nuoren oman aktiivisen roolin fokusointi		
Kolehmainen, 2021.	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Paripsykoterapeuttinen tieto: Ymmärrys avioliiton tai tyydyttävän parisuhteen elementeistä, suhdetta ylläpitävistä asioista, merkityksestä koko perheen hyvinvoinnille, tasa-arvoisen parisuhteen ihanne ➤ Tunnetietous, käsitys sukupuolten rooleista/odotuksista ➤ Sanojen käyttö (narratiivisuus) 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Tunnettyö ➤ tunteiden luokittelu ➤ tunteiden säätely ➤ psyykkinen hallinta (herkistäminen) ➤ parisuhdekirjallisuus
Allianssi/valta: Tunnesanojen ja sääntöjen tietäminen luo terapeuttista valtaa suhteessa asiakkaaseen, jolle tunnekieli tai tunnetaidoista puhuminen ei ole tuttua. Valta voi näkyä myös sukupuolittuneina liittoumina pariterapiassa sen asiakkaan kanssa, joka on ko. kielessä sujuvampi. Sukupuolten väliset rooliodotukset voivat joko vahvistua tai luudentua riippuen terapeutin kyvystä reflektoida. Reflektion puuttuminen lisää huonolla tavalla vallankäytön mahdollisuuksia. Reflektiokyky on yhteydessä allianssiin.		
Paananen ym. 2023	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Mielenterveyden kuntoutus voimavarakeskeisesti ➤ Yhteisön tuki mielenterveyskuntoutuksessa ➤ Yhteisöhoidolliset teoriat ➤ Normiston, luottamuksen, vastuunkannon ja päätöksenteon kuntouttava vaikutus 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Yhteisöön kuuluminen ➤ Yhteiset säännöt ja käytännöt ➤ Yhteisökokoukset ➤ Yhteisön askareet (vastuun kanto)
Allianssi/Valta: Tavoitteena yhdenvertaisuus mutta ohjaajan käyttämä kontrolli lisää mielenterveyskuntoutujien osallisuutta. Allianssia parantaa kehollisuus, houkuttelu, vastaamisen vaade ja aktiivinen kysyminen		

Liite 4: Vallan ja allianssien liukumat sosiaalityössä ja psykoterapiassa

